

több lakosa, Szalács több lakosa, Broczkó több lakosa, Kötegyán több lakosa, Ér-Adony több lakosa, Abony több lakosa, Tass több lakosa, Solt több lakosa, Dunavecse több lakosa, Dunaegyház több lakosa, Apostag több lakosa, Szalk-Szt.-Márton több lakosa, Pécs város 1163 polgára, Ordacs község több lakosa, Szent-Benedek több lakosa, Mező-Berény több lakosa, Szt.-Lőrinczi kerület több lakosa, Karád kerület több lakosa:

mind ezek a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalását a törvényhatósági szervezet tárgyalásáig elhalasztani, és a biróválasztási jogot fentartatni kérik. Ezen kérvények tárgya az országgyűlés mind két háza által megállapított szerkezetben tárgyalatott s a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény már szentesített; ezen kérvényeket tehát tudomásul vétetni s az irattárban fentartani véleményezi a bizottság. *(Helyeslés.)*

Elnök: Betétnak az irattárba.

Ürményi Miksa előadó: T. ház!

Jelentem a t. háznak, hogy ezen sorrendben vannak még az ipartörvény alkotására vonatkozó és kérvényekbe foglalt javaslatok is, melyek használatul áttétettek a miniszteriumhoz. Ezzel a sorrend ki van merítve.

Elnök: Az ipartörvényre vonatkozó kérvények, illetőleg javaslatok, használat és figyelembevétel végett a kormánynak átadatnak; onnan visszajöve a t. háznak arról is jelentés fog tétetni.

A mai napirendnek egyéb tárgya nincs.

Kérem a t. házat, méltóztassanak holnap 10 órakor ülésre megjelenni. A tárgyak lesznek: a Ghyezy Kálmán képviselő ur lemondása folytán üresedésbe jött bankügyi bizottsági tagnak megválasztása; továbbá a zárszámadások iránti határozati javaslatok tárgyalása; végre a távir-dai törvénycikk vég megszavazása.

Az ülést eloszlatom.

Az ülés végződik d. u. 12¹/₄ órakor.

75. országos ülés

1869. november 27-dikén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Átirat és kérvények bemutatása. Henszlmann Imre az Eszterházy-féle képtár iránt interpellálja a kormányt. Miletics Szvetozár két határozati javaslatot nyújt be a keleti politika tekintetében és a határvidék ügyében. A németországi távirdaegyezményről szóló törvényjavaslat végleg elfogadtatik. Szavazás a bankügyi bizottság egy tagjára. Az 1868. évi zárszámadás megvizsgálása iránt beadott javaslatok tárgyalás alá vétetnek.

A kormány részéről jelen vannak: Gorove István, Lónyay Menyhért, Mikó Imre gr., Rajner Pál; később Bedekovics Kálmán, Eötvös József báró, Festetics György gr., Horvát Boldizsár.

Az ülés kezdődik d. e. 10¹/₄ órakor.

Elnök: Méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Mihályi Péter jegyző *(olvassa a november 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Nincs észrevétel? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesítve van.

A felsőház elnöke, Mailáth György ország-

biró átküldi az országos levéltárnak az 1869. országgyűlés folyama alatt szentesített, s a magyar országgyűlés mindkét házában körében ünnepélyesen kihirdetett diszpeldányának gondos megőrzés végett átvételéről szóló nyugtát, ezen nyugta a képviselőház levéltárába letétnetik.

Hrabár Manó: T. ház! Választókerületem több községének kérvényét van szerencsém bemutatni az iránt, hogy a törvénykezés szervezésekor Huszton törvényszék továbbra is fenahagyassék. Kérem azt a kérvényi bizottsághoz utasítani.

Térey Pál: Tiszt. ház! Van szerencsém özvegy Lindwurm Sebestyénné, született Kiffer

Borbála kérvényét benyújtani, melyben a néhai férje által a magyar kormány részére 1849-ben szerződésileg foganatosított szállításoknak 5199 forintban leendő megfizetését kéri.

Csiky Sándor: Tiszt. ház! Pesti lakos Schelken Ádámnak, a ki az 1848—49-diki hadjárat alatt a magyar hadsereg számára 213 akó bort, akóját 3 forintjával véve, kiszolgáltattott, (*Derülség*) kérvényét van szerencsém benyújtani, hogy a t. ház intézkedni méltóztassék a végett, hogy ezen őt illető jogos követelése térítették neki meg. Hozzá van mellékelve egyszersmind eredetiben azon nyugta is, mely neki a 213 akó bornak valósággal a hadsereg részére történt kiszolgáltattását bizonyítja.

Kiss János: Van szerencsém benyújtani a szatmár-németi baloldali kör kérvényét a valásszabadság létesítése tárgyában.

Elnök: Valamennyi kérvény a kérvényi bizottsághoz utasíttatik.

Henszmann Imre: Egy interpellációt vagyok bátor az összes miniszteriumhoz intézni.

(*Olvassa:*) „1-ször. Van-e tudomása arról, hogy az Eszterházy hercegi család, mint ezt a tegnapi „Pester Lloyd“ bécsi telegrammja állítja, igen becses régi mesterművekből álló képés metszetgyűjteményét, egy bécsi pénzintézet közbenjárásával, a külföldön eladni szándékozik;

„2-ször. Ha van tudomása, tett-e vagy teend-e kellő lépéseket, hogy ezen kincs ne a külföld amugy is gazdag gyűjteményeit szaporítsa, hanem inkább e tekintetben oly igen szegény egyetlen egy közgyűjteményünket diszitse, sőt valódi műgyűjteményé tehesse.

„Interpellációmnak csak egyetlen indokát fogom érinteni azok ellenében, kik akár a térben, akár az időben működő művészetet fényűzési czikknek mondják, melyet csak akkor kell beszerezni, midőn már a mindennapi anyagi szükségnek elég van téve.

„Én a művészetet ellenben oly emberi szükségletnek tartom, mint a minő a mindennapi kenyér: ez testi, amaz lelki táp, az egyik nélkül anyagi, a másik nélkül valódi teljes szellemi életet nem élhetünk.

„Ha ezen igazságot nálunk még nem érzik kellőleg, jele annak, hogy még messze vagyunk ama humanisticus művelődési foktól, melyen elsőbbségi kérdés itt többé nem merülhet föl.

„A legujabb időben több, a kellő fogékonyság hiányát e tekintetben bizonyító tanúság fordult elő, tanúság, mely egyszersmind bizonyította, hogy legmagasabban álló osztályainknak is még emelkedniök kell a valódi humanisticus műveltség azon fokára, melyre csakis a művészet, az emberi öntehetség eme legtermékenyebb, legpregnansabb, sőt valóban egyedül teremtő

nyilatkozatának lépcsőzete vezet. És miért kell ezen emelkedés? Kell főleg már magában is: mert a művészet önczél; de kell azért is, mert csakis a humanisticus álláspontra emelkedettek érezhetik kellőleg a nálunk mindenütt hiányzó művelődésnek szükségességét.

„A ki e magasztos polcot elérte, soha sem fogja megtagadhatni legmelegebb, legbensőbb érzelmeiből kifolyó pártolását a tudománytól, a művelődés általános terjesztésétől, s következőképen a nálunk annyira hátramaradt népneveléstől sem.

„Ez azon főök, melynél fogva fölkérem az összes miniszteriumot: fordítsa legélénkebb figyelmét az interpellációmban megnevezett tárgyra, mely igen szoros összeköttetésben áll a kívánt, az óhajtvá óhajtott művészeti és humanisticus fejlődéssel.“

Hozzá tehetem, hogy a pénzügyminiszter ur e napokban azzal dicsekedett, hogy hat millió többletünk van: kérem, legyen szives, ebből a szellemi czélokra fordítani valamit.

Elnök: Közölni fog az összes miniszteriummal.

Miletics Szvetozár: T. ház! Midőn én a szerb nemzeti és egyházi congressuson Karlovitzban tartózkodtam, miniszterelnök ur megfelelt az én interpellációmra, a határőrvidéken háborut előidéző tünetek, és a keleti politika tekintetében. Minthogy én akkor engedélylyel távol voltam, azt tartom, megillet a jog, jelenleg tennem meg észrevételeimet azon feleletre. A mi az első kérdést illeti . . .

Elnök: Bocsánatot kérek. A t. ház méltóztassék elhatározni: vajon a tárgyra, melyet a ház akkor tudomásul vevén, meghaladott, van-e joga a képviselő urnak most feleletet adni?

Miletics Szvetozár: A tiszt. ház nem vette tudomásul. Itt ez van: (*olvassa:*) „Hosszas élénk tetszés. Elnök: A ház tudomásul veszi a feleletet.“

Elnök: Ime tehát ott áll, hogy tudomásul vétetett a ház által, mert az elnök csak a ház határozatát mondja ki. (*Helyeslés.*)

Miletics Szvetozár: A t. ház nem nyilatkozott a tudomásvétel végett. (*Zaj.*)

Elnök: A tárgy meg van haladva.

Miletics Szvetozár: Nekem határozati javaslatom van, melyet, úgy hiszem, a szabályok értelmében előadnom lehet. (*Helyeslés.*)

Elnök: Azt lehet.

Miletics Szvetozár: A mi az első kérdésre adott feleletet illeti, én megmaradok a mellett . . . (*Zugás. Halljuk a határozati javaslatot, nem a miniszteri feleletre való észrevételeket!*)

Kállay Ödön: Hiszen épen a határo-

zati javaslatot akarja Miletics képviselő ur indokolni. (*Zaj.*)

Elnök: Méltóztassanak a fölött határozni: lehet-e a képviselő urnak egy meghaladott tárgyhöz szólni?

Kállay Ödön: T. ház! A házszabályok szerint az interpellálónak a miniszter feleletére válaszolni joga van. Ha ez meg nem engedtetik azon képviselőnek, ki véletlenül akkor épen, midőn a miniszter válaszát adja, jelen nincs, interpellálói joga tökéletesen illusoriussá válik. Nincs meghatározva az, hogy a miniszter mikor tartozik felelni az interpellációra; de az sincs meghatározva, hogy az interpellációt beadó képviselő engedélyvel el ne távozhasson, vagy egészsége oly biztos legyen, hogy mindig jelen legyen addig, míg a miniszter kérdéseire nem válaszol. Ha tehát a t. képviselő ur engedélyvel volt távol, és az engedély ideje alatt a miniszter felelt, az interpelláció természetéből következik a képviselőnek azon joga is, hogy felelhessen. Kérem a t. házat, a mennyire e tárgyban nincs határozat, méltóztassék a szólást megengedni.

Elnök: T. ház! Ez oly dolog, mely iránt határozni méltóztassék. A miniszter ur felelt az interpellációra, de a képviselő ur ekkor nem volt jelen, mert hosszabb idő alatt nem volt itt, sőt választása kérdés alatt levén, új képviselői helyen is lépett föl. A ház élénk éljenzések közt, a mint maga a képviselő ur fölolvasta, tudomásul vette a miniszter feleletét. Kérem: ezen tárgyat, melyet a ház határozattal befejezett, lehet-e egyes képviselőnek ismét szőnyegre hozni vagy nem? (*A jobb oldalon: Nem lehet! Ellenmondás bal felől.*) Nem is úgy jelentette magát nálam a képviselő ur, hogy „felelni akar az interpellációra“, hanem úgy, hogy határozati javaslatot kíván beadni. Ezt tenni szabadságában áll; de a már meghaladott tárgyat újból napirendre tűzni, véleményem szerint, képviselőnek nem szabad: mert a napirendet a t. ház maga állapítja meg. (*Helyeslés a jobb oldalon.*) A bejelentett határozati javaslat azonban fel fog olvastatni. Méltóztassék azt meghallgatni.

Majláth István jegyző (*olvassa Miletics Szvetozár határozati javaslatát:*) „Miután a magyar királyi miniszterelnök a folyó évi június 24-diki országgyűlési ülésben a keleti politikában követett irányért történt interpellációra válaszolva, azt hangsúlyozá, hogy a közös miniszterium és a magyar kormány közti közmegegyezés szerint ezen politikának iránya: a béke fentartása és a be nem avatkozás elve, és hogy a be nem avatkozás elvének alkalmazásakor természetes föltétel és határ gyanánt szolgál az, hogy mások se avatkozzanak be;

„fontolóra véve, hogy a békefentartási politikának nem lehet és nincs más értelme, mint az, hogy mind a diplomntiai mind pedig a hadi uton eszközökkel akadályoztassék a keresztyén népek minden törekvése keleten, de nevezetesen az európai Törökországban, mely törekvés arra lenne irányozva, hogy ezen népek felszabaduljanak a török uralom alól, és hogy ezen népeknek a porta elleni föllázadása esetében, az utóbbinak a lázadás elfojtására hadi segély is adassék;

„fontolóra véve továbbá, hogy a bécsi diplomatia valamint a crétai fölkelésben, ugy a török-görög egyenetlenségben napvilágra hozta azt, hogy nem csak lehetséges és valószínű, hanem egyszersmind bizonyos is, hogy a portának a keleti keresztyén népekkel való összekocczanása esetében a bécsi külpolitika Törökország irányában barátságos, a keresztyén népek irányában pedig ellenséges értelmet öltene fölmagára, és hogy az osztrák-magyar beavatkozás azon esetben, ha mások beavatkoznának Törökország érdekében, vagy az ügyek további fejlődése folytán Törökország feldarabolására, mindenféleképp azonban a keresztyén népek szabadsága és önállósága ellen lenne irányozva;

„megfontolván végre, hogy ő felségének jelenlegi konstantinápolyi utjának is, mely a keleti keresztyén és ezekkel rokon osztrák-magyarországi népeknek érzelmét a legnagyobb fokban sérti, csak Törökországnak integritása, és uralmának a keresztyén népek fölötti megtartása tekintetében a portával való szorosabb összeköttetésnek értelme lehet, és hogy más nem lehetett célja, mint csak a keresztyén népeknek esetleges föllázadása alkalmával a porta érdekében leendő magaviselet fölötti alkudozás;

„fontolóra vevén tehát, hogy az osztrák-magyar külpolitika saját érdekeit szemlátomást azonosítja a porta érdekeivel és hogy saját sorsát összetévesztette Törökország sorsával;

fontolóra vevén más felől azt, hogy a keresztyén népek „békés fejlődése“ keleten a török uralom és korán alatt lehetetlen és illusorius; hogy 1830 óta a hatischerifek és hathumajok mindnyájan mindeddig csak holt betű gyanánt maradtak fön, és hogy azon államférfiak, kik Törökországnak ujjaalakítását és a keresztyén népek haladását reformok útján lehetségesnek és valószínűnek tartják, vagy másokat vagy magukat is ámitják, mindkét esetben azonban a „béke fentartásának“ ürügye vagy álarczája alatt szándékosan vagy következményesen a török barbariságot és kényuraságot a keresztyén népek kárára és az általános szabadságművelődés és humanismus hátrányára segítik, és pedig nem titkos törekvés nélkül, hogy utoljára is a török uralomnak helyét ők foglalják el;

„tekintetbe véve azt, hogy a török járom a keresztyén népeknek keleten oly annyira elviselhetlenné, sőt mi több, oly annyira gyalázatosává vált, hogy azoknak első föladatuk, szent joguk és legszentebb kötelességük, ezen jármot egyesített erővel és fegyveres kézzel minél előbb, első jóra való alkalommal lerázni;

„tekintetbe véve, hogy a keresztyén népek föllázadása az osztrák-magyar monarchiában élő szláv népeknél hatalmas viszhangra fog találni, és hogy ezek a töröknek minden barátját saját ellenségeknek fogják tekinteni, mi több, hogy az ezen monarchiában levő szerb nemzet-től maguk a diplomák és kiváltságok értelmében, melyekre ide költözködött át, nem lehet megtagadni a jogot, hogy testvéreiknek régi hazájukat a törököktől felszabadítani segíthetnek;

„tekintetbe véve, hogy a keresztyén és más keleti népek föllázadása elleni osztrák-magyar beavatkozás, más hatalmak beavatkozását, és oly európai conflagratiót vonna maga után, melyben ezen monarchia, de főképp Magyarország volna az iszonyu háboru főfő csataszínhelye;

„megfontolván, hogy egy ilyen összeütközésben, melynél a németek és magyarok az osztrák-magyar monarchiában Törökország részén volnának, lehetséges lenne végre a németeknek kik az Adriai és Fekete-tenger felé gravitálnak, hogy ha mindjárt az osztrák monarchia romjain is, egy bizonyos, tán csak ideiglenes kárpoztást nyerjenek, de hogy Magyarország a magyar nemzettel tönkre jutna, mitől sem akarva, sem erőködve a demokrácia keze sem szabadítaná meg;

„fontolóra vevén végre, hogy Magyarország megmentése, mely úgy is a keleti népek államainak rendszeréhez tartozik, csak a keleti keresztyén államokkal való egyetértés és barátság folytán lehetséges;

„végre is megfontolván, hogy bekövetkezett már az utolsó óra, mikoron a nagy események és változások küszöbén Európában, de főképp Európa keletén a keresztyén államoknak és népeknek keleten Magyarországnak hozzájuk való viszonyával tisztában kell lenniök, hogy szövetségökben e szerint tájékozassák magokat;

„méltóztassék a t. ház az alkotmányos szabadság és a keleti népek mindnyája önállóságának, de még magának Magyarországnak érdekében is hozni következő határozatot:

„A magyar korona országainak országgyűlése ünnepélyesen jelenti ki: hogy Magyarország minden körülmények között, a porta és keleti keresztyén államok s népek közötti összeütközése esetében is, a be nem avatkozás politikájához fog ragaszkodni, melynek föltételét és határát csak más hatalmak beavatkozása képezi, mely a keleti keresztyén államok és népek közvetet-

ten egyszersmind szabadságára és önállóságára nézve veszélyes vagy praeejudiciosus volna.

„A keresztyén államok és népek keleten a szabadság, civilisatio és önállóságnak útján és irányában számíthatnak Magyarországnak és a magyar koronaországok népeinek rokonszenvére.“

Elnök: Ki fog nyomatni s annak idején napirendre tüzetni.

Miletics Szvetozár: T. ház! Még egy határozati javaslatom van a határörvidéki s ezzel kapcsolatban levő horvát és szerb ügyben.

Majláth István jegyző (olvassa *Miletics Szvetozár határozati javaslatát.*) „Miután már végső ideje, hogy a határörvidék, mint olyan, valamint az összeség, úgy az alkotmányosság érdekében megszüntetessék, és hogy annak lakói az alkotmányos életnek részeseivé legyenek, annyival inkább, mivel a határörvidéknek, mint az egykoron iszonyu, de most már elsatnyult török hatalom elleni védfalnak célja megszűnt;

„de tekintettel arra, hogy a határörvidék többkevesebb század óta a többi királyságoktól és országoktól el van különítve, és hogy e közben benne jogi és társadalmi viszonyok fejlődtek ki, melyek átalakítása alkalmával tekintetbe vendő, hogy tehát az általános elv, mint minden alkotmányosság kútforrása szerint: „nil de me, sine me“ kell, hogy a határörvidéki nép saját sorsa fölötti határozás alkalmával részt vegyen, nevezetesen a határörvidék feloldása módjáról kérdésnek tárgyalása és határozása alkalmával, valamint az alkotmányos és polgári életbe átmenetelének módozatai és más országokkai kapcsoltatása módjának kérdésében;

„tekintettel arra, hogy a határörvidék nagyobb területe a dalmát-, horvát- és szlavyon-királyságnak egy része, a melyik határörvidékesítése által elvileg nem vesztette és nem is vesztette el ugyanazon állami és országos jogot, tehát az államjogi viszonyoknak, melyekbe az is lép, átalakítása alkalmávali részvevésének jogát sem, annyival kevésbbé, mivel a horvát-szlavyon végvidék a dalmát-, horvát- és szlavyon-királyságnak nevezetesebb és nem csak a föld területe, de a lakosságnak száma szerint is nagyobb részét képezi, hogy tehát már e szerint is nem lehet tőle megtagadni a jogot, hogy ama királyságok államjogi és szervezkedési viszonyainak elrendezéséhez járuljon, a mint erre 1861. és 1865. évben ő felsége és az illető alkudozó felek részéről minden kétkedés és ellenállás nélkül meg is hivatott, de később, e viszonyok meghatározásakor, a határvidék kívánsága, akarata, joga és érdeke ellen ki lön zárva;

„tekintettel arra, hogy a határörvidéknek részenkinti tartományosítása, lakosainak, valamint államjogi és országos viszonyai rendezésére

és szilárdítására, úgy saját jogos átalakítására való befolyás jogának tényleges meghiusítását jelentené;

„tekintettel tehát arra, hogy az illető katonai végvidéknek lakosai, mint ugyanezen állami és országos jognak hajdani részesei, azon joggal és egyszersmind kötelességgel is bírnak, hogy a magyar királysággal történt kiegyezkedésnek mondott viszonyaitól és esetleges módozatairól és a főnebbi királyságok belső szervezetéről szabadon választott képviseltetésök útján egyenjogú szóval nyilatkozzanak, és erről többi tartománybeli véreikkel közös gyülekezeten vitatkozzanak;

„tekintettel továbbá arra, hogy a másik, jóllehet kisebb része a határőrvidéknek egyszersmind része a szerb vajdaságnak, melyet ő felsége szüntetett meg, és a magyar királysággal kapcsolt össze azon föltétel alatt, hogy a történeti jog alapján, mely alapja a fenálló dynastiának is és a magyar királyságnak is, a szerb nemzetnek nemzetiségi és nyelvi tekintetben a politika és művelődés terén biztosítékok adassanak és mely jogot a magyar királyság is elismert az által, hogy az ő felségének elődeitől, mint magyar királyoktól a szerb nemzet összességének („toti communitati nationis Rascianae i. e. Serbicae“) újból is kiadott diplomák és államjogi kiváltságok egyszersmind a magyar cancellaria útján is adattak ki; másodszer az által, hogy Magyarország azon szolgálatok gyümölcsét, miket a szerb nemzet neki a törökök elleni védelem által tett, elfogadta és élvezte is; harmadszer az által, hogy a magyar törvényhozás is az 1791-ki XXVII. t. cz. által a mondott szerb kiváltságokat elvileg elfogadta, azon egyetlen egy záradékkal: „a mennyiben, vagy jobban szólva, a mely a királyságnak alapalkotmányával nem ellenkezik“ (quae fundamentali constitutioni regni non adversantur);

„tekintettel továbbá arra, hogy most a végső idő, hogy a szerb nemzetiségnek biztosítékai az elismert elvből, a királyság alapalkotmányával megegyezőleg megvalósíttassanak, és hogy a katonai végvidék feloldásának esete erre a legillőbb alkalom, a mennyiben ezen esetben és ezen alkalommal úgy is, administratív szempontokból, Bács-Bodrog-, Bánság- és Szerémben is új változtatásokat kellend majd életbe léptetni;

„tekintettel végre arra, hogy itt a végső idő, hogy a nagy események küszöbén, melyek Magyarország egységét és alkotmányát, és egyáltalában az alkotmányos szabadságot fenyegetik, egy oly tényállapot consolidáltassék Magyarországon, mely a magyar korona országaiban minden, s így a szerb nemzetnek is megelégedésére alapos és képes leend, az egész állami erőt nem csak mechanice öszpontosítani, hanem szellemi-

leg is, a szabadság- és nemzetegyenlőség utáni lelkesültség erélyével hatványozni;

„mindezen szempontok és tekintetekből méltóztassék a képviselőház hozni következő határozatot:

„A magyar kir. kormány felhivatik, hogy járjon el és eszközölje ki ő felségénél:

„1. hogy a katonai végvidék minél előbb, de nem részenként, hanem az egész, mint olyan oldassék föl és lépjen alkotmányos életbe; azonban

„2. mindenekelőtt az e szabad választások garantiája mellett választott horvát-szlavon végvidéki nemzeti képviselők, ép oly szabadon választott dalmát, szlavon és horvát tartománybeli népképviselőkkel értekezzenek Zágrábban a katonai végvidék föloldásának módjáról, valamint alkotmányos életbe való léptetésének és a mondott királyság polgári részeivel való összekapcsoltatásának módozatairól, ezen változás folytán szükségelt módosításairól és a belső szervezkedési intézményekről;

„3. hogy a szerb nemzeti congressusnak, a melyik főnáll, és a melyben a magyar korona országaiban levő szerbek vannak képviselve, az egyház-nemzeti ügyeiért leendő új összehívása alkalmából, ideiglenesen (ad hoc) adassék fölhatalmazás, hogy az a magyar korona összes országaiban levő szerbek nevében és ezen országok megváltoztatott államjogi körülményeihez, országos integritásához és alapalkotmányához képest a szerb nemzetiségnek és szerb nyelvnek a nemzeti jogegyenlőség alapján és egyéni jogegyenlőség határaig való biztosítása és kifejlesztése tekintetéből föltételeket és garantiákat formulázzon, és azokat a pesti és zágrábi országgyűléseknek megfontolás és helybenhagyás végett terjeszse elő.“

Ivánka Zsigmond: T. ház! Azt hiszem, hogy mielőtt a t. ház határozatilag kimondaná, hogy ezen beadott két határozati javaslat kinyomatását elrendeli, kell, hogy a felett határozzunk: kívánjuk-e kinyomatni, vagy nem? Azt hiszem, a t. háznak kötelessége úgy az idővel, mint a pénzzel gazdálkodni: mert ha a t. ház minden ily és hasonnemű indítványt és határozati javaslatot kinyomat, melyek különben is szükség nélkül annyi időt vesznek el a háztól, és melyeknek kinyomatása, és ekkénti terjesztése a mi érdekeinkre nézve talán nem is kívánatos, akkor a ház saját érdeke ellen cselekszik. Annálfogva indítványozom, hogy a beterjesztett két javaslat indokolását, vagy ha lehetséges, magát a határozati javaslatot is kinyomatni ne méltóztassanak. (Zaj.)

Csernátorny Lajos: T. ház! Én azt hiszem, a házszabályok azért hozattak, misze-

rint egyesek jogai biztosítva legyenek, és véleményem szerint, azokat nem lehet illusoriussá tenni az által, hogy némelyek ezen joggal netán visszaélnek. Ha tehát valaki egyszer s másszor oly indítványt vagy határozati javaslatot ad be, mely talán el is maradhatott volna, az nem szolgálhat még okul nekünk, hogy a házszabályt megszegjük. Nem akarok Miletics Szvetozár indítványának meritumára reflectálni, mert megvallom, hogy tulajdonképen nem is tudom, miről van szó? *(Derültség.)* Azaz megvallom, hogy nem ismerem a határozati javaslat tartalmát, és csupán Ivánka Zsigmond azon nyilatkozatára akarok felelni, melynél fogva Miletics képviselő ur indítványának kinyomatását is ellenzi. Ismétlem, nem ismerem Miletics határozati javaslatának tartalmát; hanem azt tudom, hogy nekünk szokásunk és szabályunk az, hogy kinyomassunk mindent, mi a ház elé terjesztetik. Akár rosszul használja valaki a házszabályok ezen engedélyét, akár nem: ezen szabálynak, szerintem, épen a helyesen cselekvők jogainak megőrzése végett, meg kell maradni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A szabály, melyre Ivánka képviselő ur hivatkozott, a 129. §. Ebben ez áll: „Indítványt, ellenindítványt és módosítványt mindig írásba foglalva kell beadni, s azok kinyomatását a ház elrendelheti.“

Ivánka Zsigmond: Elrendelheti!

Elnök: A másik a 99. §. Ez azt mondja: „Ha oly indítvány terjesztetik elő, mely nem törvényalkotását czélozza, fölvételi ideje meghatározatik, s az alatt kinyomatván, a tagok között szétosztatik.“ *(Helyeslés.)* Eddig még nem volt vita ilyen kérdés felett. Részemről azt hiszem, méltóztassanak a kinyomatást az eddigi gyakorlat szerint elrendelni, hisz ugy is a t. háztól függ azután, vajon napirendre tűzessék-e a tárgy, vagy nem? *(Helyeslés.)*

Tisza Kálmán: Miután szóba jött ezen határozati javaslatoknak ki nem nyomtatása, kívánom az egymással látszólag ellentétben álló két szakasz jelentősége felől elmondani véleményemet. *(Halljuk!)* A 99-ik szakasz, mely a kinyomást feltétlenül megrendeli, szól egyáltalán minden beadott önálló indítványról; a 129-ik szakasz pedig, mely a tanácskozásmenetét adja elő, szól oly indítványokról, melyek a tanácskozás közben tétetnek a ház asztalára. Ez a különbség akettő között. *(Helyeslés.)* A 129-ik §. szabványát tehát ide alkalmazni nem igen lehet. Egyébiránt megjegyzem, hogy különös is volna, ha most azt akarná kimondani a ház, hogy a határozati javaslat kinyomatását el nem rendeli, midőn ezen határozati javaslatot csak egyszeri hallomás után ismerjük, és midőn ezen felolvasás oly zajban történt, hogy nézetem szerint Ivánka Zsigmond

képviselő ur tán ép oly kevéssé tudná elmondani, mi volt ezen határozati javaslatnak a tartalma, mint bárki más. *(Derültség.)* Ily körülmény közt azt elhatározni, vajon kinyomandó-e a határozati javaslat vagy sem, ugy hiszem, alig lehet. *(Derültség és helyeslés.)*

Elnök: Ki fog tehát nyomtatni.

Következik t. ház a napirenden levő tárgyak közül az éjszak-német szövetséggel kötött egyezményről szóló törvény végmegszavazása. Jegyző ur szives lesz azt harmadszor felolvasni.

Széli Kálmán jegyző *(felolvassa).*

Elnök: Elfogadja a t. képviselőház a most felolvasott törvényjavaslatot? *(Elfogadjuk!)* A kik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A t. ház elfogadta a törvényjavaslatot s az tárgyalás végett a mélt. főrendekhez fog átküldetni.

T. képviselőház! Tegnap Ghyczy Kálmán képviselő ur lemondván bankbizottsági tagságáról, a bankügyben kiküldendő bizottságba új tag lesz választandó. Miután e választást mai napra méltóztattak kitűzni, kérem jegyeiket elkészíteni és beadni. Mihályi Péter jegyző ur fogja a névsort fölolvasni.

Mihályi Péter jegyző *(olvassa a névsort s a képviselők beadják szavazataikat.)*

Elnök: A szavazati jegyek lezáratván, délután a jegyző urak által össze fognak számmittatni.

Következik a napirenden levő másik tárgy: a pénzügyi bizottság jelentése az 1868-ki zárszámadások iránt.

Mihályi Péter jegyző *(olvassa a pénzügyi bizottság jelentését.)*

Elnök: Külön vélemény is levén, méltóztassék azt is fölolvasni.

Majláth István jegyző *(olvassa a pénzügyi bizottság kisebbségének külön véleményét.)*

Elnök: Midőn a pénzügyi bizottságnak jelentése első alkalommal napirendre tűzetett, két határozati javaslat nyújtatott be, az egyik Justh József, a másik Ghyczy Kálmán éstöbbek által. Ezen két határozati javaslat folytán halasztatott el a tárgyalás a mai ülésre; szükséges tehát, hogy ezen két határozati javaslat is felolvastassék.

Mihályi Péter jegyző *(olvassa Justh József határozati javaslatát.)*

Széli Kálmán jegyző *(olvassa Ghyczy Kálmán határozati javaslatát.)*

Zsedényi Ede: T. ház!

Ghyczy Kálmán: Bocsánatot kérek, a házszabályok szerint oly vitáknál, mint a mai, az indítványozóknak vagy ellenindítványt beadóknak van első joguk szólani. *(Ugy van!)*

Zsedényi Ede: Bocsánatot kérek, ha-

nem miután a pénzügyi bizottság előadója nincs jelen, véleményem szerint a külön vélemény beadóját illeti a szó. (*Zaj. Ellenmondás.*)

Ghyezy Kálmán: Ha a t. ház megengedi, hogy az előadó helyett más szóljon. (*Záj. Fölkiáltások: Ghyezyt illeti a szó!*)

Elnök: A pénzügyi bizottság előadóját illeti az első szó. (*Helyeslés.*)

Kautz Gyula előadó: T. ház! A ház szabályai az előadónak adják a jogot, hogy azon jelentést, melyet neve aláírásával benyújtott, a tárgyalás napján védelmével kíséresse. Ezen jogomról most ez alkalommal föl vagyok jogosítva lemondani, és ha Zsedényi Ede t. képviselő ér szólni akar, azt neki átengedni. (*Ellenmondások a bal oldalon.*)

Elnök: Akkor következik Justh József képviselő ur. (*Halljuk!*)

Justh József: T. ház! Midőn tegnapelőtt bátor voltam a t. háznak rövid indokolás mellett határozati javaslatomat benyújtani, méltóztatott annak tárgyalását a mai napra kitűzni. Én a szabályok szerint igénybe veszem most ezen jogot, mert akkor csak néhány szóval adtam elő nézetemet, most bővebben kívánom kifejteni indítványomat, s azon okokat, melyek engem a határozati javaslat benyújtására birtak.

Már akkor is volt szerencsém kimondani, hogy én bizonyos tekintetben a pénzügyi bizottság véleményét osztom. Nincs is kifogásom ellene, de a mennyiben némi részben a törvények kívánalmainak nem volna elég téve, szükségesnek láttam beadni határozati javaslatomat.

Határozati javaslatomnak két része van.

Első része a törvények nyomán kívánja, hogy a miniszterium által beadott 1867-ik évi kiadásokról és bevételekről szóló kimutatások, valamint az 1868-ik évi zárszámadások hét tagból álló küldöttség által vizsgáltassanak meg, melynek jelentése oly időben terjesztessék a ház elé, hogy a ház képes legyen a jelentésnek nyomán érdemleges határozatot hozni.

Második része bizonyos tekintetben elfogadja azon eszmét, hogy a számadások megvizsgálása, a határozatban kimondott kiterjedésben, a jövőben föllábitandó számvevőszékre bizassanak.

T. ház! Elöttem a legfőbb törvényes szempont az 1848-ki III-ik törvényzcikk XXXII-ik szakasza és az 1868-ki X-ik törvényzcikk.

Bátor vagyok, t. ház — mert hiszen e körül forog az egész kérdés — az 1848-ki III-ik törvényzcikknek rendeletét fölolvadni. A 37-ik §. azt mondja: „A miniszterium az ország jövedelmeinek és szükségeinek kimutatását, s a multa nézve az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás s illetőleg

jóváhagyás végett, évenként az alsó táblánál bemutatni köteles.

Az 1868-ik évi X. törvényzcikk már némileg enyhébben rendelkezik ez ügyben, s azt mondja, hogy az országgyűlés e tekintetben határozatot hozhat.

T. ház! Az általam idézett 48-ki III-ik törvényzcikk rendelkezésének úgy gondolom, ismét két része van: az egyik rész kötelezi az összes miniszteriumot — tehát nem egyedül a pénzügyminisztert — hanem kötelezi az egész miniszteriumot, hogy jövedelmeinek és szükségleteinek, és a multban is általa kezelt jövedelmeknek kimutatását terjeszse évenként az országgyűlés elé. A miniszterium, vélekedésem szerint, a törvény által eléje szabott e köteletségnek eleget tett: mert hiszen a számadások be vannak adva és arról van szó, hogy miként eszközöltessék azoknak megvizsgálása.

Az idézett törvénynek második része, vélekedésem szerint, a törvényhozásra oly köteletséget ró, melyről a törvényhozásnak lemondani nem lehet, nem szabad. Igen jól emlékszem arra, midőn 1848-ban ezen törvény alkottatott, magam is oly szerencsés voltam, akkor a törvényhozásban részt vehetni. (*Éljenzés*) Meglehet, akkor annyi tapasztalásunk nem volt, nem jártunk annyit Európában, és a külállamok viszonyait annyira nem tanulmányozhattuk, akkor elkerülte figyelmünket a számvevőszék föllábitásának szüksége. Természetes, hogy e hiányt most pótolni kell; de, t. ház! ha áll az, hogy a törvényt a törvényhozásnak addig meg kell tartania, míg az egy új törvény által pótolva nincs, akár van számvevőszék, akár nincs: vélekedésem szerint köteletségünk megvizsgálni a számadásokat.

Miként fogjuk azt megvizsgálni, arról természetesen nem rendelkezett az országgyűlés. Minden törvényhozásnak vannak bizonyos nézetei, melyek szerint a számadásokat legcélszerűbben hiszi megvizsgálhatni. Sokan azt hiszik, hogy csakugyan legcélszerűbb egy számvevőszék által megvizsgáltatni a számadásokat. Meglehet, hogy ez tökéletesen igaz; de itt arról van szó, vajon föl van-e jogosítva e ház a jogilag főnálló törvény szavait nem teljesíteni? Nem inkább kötelessége-e a vizsgálatot úgy eszközölni, a mint azt a körülmények lehetővé teszik? Nekem, t. ház! jövőre nézve a számvevőszék föllábitása ellen nincs észrevételem; sőt tudom, hogy az szükséges; de még akkor is, ha a számvevőszék föllábitatik, kérdés lesz, vélekedésem szerint, az — meg lehet ugyan, hogy sokan nem így vélekednek — vajon a törvényhozás mily mérvben fogja a maga jogait a számvevőszékre átruházni? Én ezen jogok közt igen lényegesnek tartom azt, hogy a

ház saját közegei által szerez magának meggyőződést arról, vajon a kiadások az államköltségvetésben megállapított czimeknek megfelelnek-e? Azt gondolom, ezen jogot, valamint annak kikutatását, vajon a törvény által megengedett átruházási jog értelmében kezeltettek-e az egyes tételek, minthogy e teendők az arithmetikai vizsgálattal semmi összefüggésben nincsenek, nem fogja a törvényhozás a számvevőszékre ruházni, hanem föntartja önmagának. Ez oly kérdés, melyről később fogunk határozni.

Én tehát, t. ház, egy kéttagu bizottság kiküldetését indítványozni azért tartottam czélzerűnek, mert a szám nem oly nagy, hogy ily munkát ne végezhetne, és nem oly kicsiny, hogy ismét a tagok ne volnának képesek a rájuk bízandó munkát teljesíteni. Kivánom határozat által kimondatni, hogy figyelemmel legyen ezen küldöttség az 1867. márczius 2-án 653. szám alatt hozott országos határozatra és kiváltképen figyelemmel legyen az 1868. évi XXVIII. törvényezikre.

Ezen XXVIII. törvényzikk elosztja a bevételeket és kiadásokat, és szól különösen arról: meddig terjed a miniszterium joga az átruházások tekintetében? Méltóztatnak talán emlékezni az akkori tárgyalásokból, hogy a ház által igen szívesen fogadtatott a miniszternek azon indítványa, hogy a miniszteriumnak ne legyen joga a fejezetek közt virementet eszközölni.

Vannak egyébiránt, t. ház, sokszor oly körülmények nem csak magán ember életében, hanem a törvényhozás történetében is, midőn előre látható levén, hogy önmagát fel nem mentheti a törvényes köteleességek teljesítése alól: sok ügyet, ha nem is egész tökélyvel, de legalább a lehetőség korlátai között intéz el. Ez sokszor történt, és fog történni ezután is.

Különb is, t. ház! az általam indítványozott eljárás nem fog praecedent alkotni: mert ha — a mint általánosan tudjuk — a számvevőszék fel fog állíttatni: többé a praecedens eset szóba sem jöhet, mert akkor a számadások a törvény értelmében egyenesen a számvevőszékhez főgnak utasíttatni.

Határozati javaslatomban kimondani kérem, hogy a számadások számtani megvizsgálása, az egyes tételeiknek igazolását tartalmazó mellékletek összehasonlítása, nemkülönb a számadásra vonatkozó eredeti okmányok megtekintése a felállítandó számvevőszégre bizassék. Ez részemről igen szívesen tett concessió azok irányában, kik ebben némi megnyugvást találnak.

T. ház! Előttem van általam nagyon tisztelt Ghyeczy Kálmán barátom és társainak határozati javaslata, és megvallom részemről, hogy azon kegyelet daczára, melylyel viseltetem Ghy-

eczy Kálmán t. kollegám irányában. *(Éljenzés)* nem vagyok képes azt magamévá tenni. Megmondom, miért. *(Halljuk!)* Eddig még nem történt az e házban, hogy határozatilag utasított volna valamely bizottság, hogy a rábizott munkát teljesítse. Én tudom és tudjuk mindnyájan, meg is vagyunk győződve, hogy a pénzügyi bizottság, melynek tagja Ghyeczy Kálmán t. barátom is, oly annyira el van halmozva mindenféle teendőkkel, s oly ernyedetlenül munkálkodik, hogy én nem tudnám elfogadni ezen határozati javaslatot, csak azért sem, mert meg vagyok győződve, hogy a pénzügyi bizottságot csakugyan nem kell serkenteni, hanem mihelyt ideje lesz, okvetlen hozzá fog a munkához fogni.

Nem pártolhatom tehát Ghyeczy Kálmán t. képviselő ur javaslatát, s ujjonnan is azon kéresemet vagyok bátor a t. házhoz intézni: méltóztassék az általam indítványba hozott határozati javaslatot, a mely semmi tekintetben nem praejudikál, semmi jogot nem sért, kegyesen elfogadni. *(Éljenzés jobb felől.)*

Ghyeczy Kálmán: A vitának, t. ház, mely a mai napon *(Halljuk! Halljuk!)* a pénzügyi bizottság jelentése folytán kifejlend, nézetem szerint két főtárgya van: az egyik az 1867-ik esztendei, a másik az 1868-ik esztendei államszámadásokra vonatkozik.

Az 1867-ik esztendei számadásokat illetőleg a miniszterium kezdetben azon álláspontot foglalta el, hogy neki az állam vagyonának azon évi kezeléséről nem lehet, vagy most nem lehet, vagy kellőleg nem lehet számot adni, két okból; először azért, mert az 1867-ik esztendei pénzügyi kezelés nem alkotmányos uton készült előirányzat alapján történt, és másodsor, mert nincsenek még tisztába hozva azon közös activumok, melyek az 1867-ik év végével a közös pénzügyminiszter kezénél maradtak.

Nézetem szerint ezen ellenvetések egyike sem áll. Mert, ha alkotmányosnak találta a miniszterium átvenni az ország pénzügyi kezelését egy nem alkotmányosan készült előirányzat alapján, nem találhatja alkotmányellenesnek számot adni ugyanazon alapon, melyet ő maga elfogadott. *(Bal felől: Igaz!)* Én azt vagyok bátor kérdezni: mi lenne alkotmányellenesebb? az-e: hogy egy nem alkotmányosan készült előirányzat alapján adassék számadás, vagy az, hogy az állam pénzeiről egyáltalában ne adassék számadás? *(Helyeslés bal felől.)*

A mi a másik ellenvetést illeti; azon közös activumok, melyek a közös pénzügyminiszter kezénél vannak, mint a t. pénzügyminiszter ur minapi előadásából megértettük, most sincsenek még tisztába hozva, és az 1868-ki zárszámadás elkészült; elkészülhet tehát e miatt az 1867-iki

zárszámadás is, és nem is juthat senkinek sem eszébe, hogy a miniszterium másról adjon számot, mint azon értékről, melyet ő maga kezel: mert annak kezeléséről a mi a közös miniszterládájában van, a magyar miniszteriumtól számot kérni senki nem fog. Azonban ezen kérdést nem vitatom tovább, mert úgy vélekedem, hogy a t. miniszterium is belátni méltóztatik, hogy miután 1867. februárban vette át a pénzügyi kezelést, és 10 álló hónapig kezelte az országnak jövedelmeit és kiadásait: azokról úgy a törvény, mint az általános jogi fogalmak szerint, tökéletes számot adni tartozik. Számot adni tartozik pedig annál is inkább, mert az 1867-ki 653. szám alatt hozott azon határozatban, melynek folytán a miniszterium felhatalmaztatott az állam pénzügyeinek, jövedelmeinek és kiadásainak kezelésére; ezen felhatalmazást azon utasítással adta a miniszteriumnak a ház, hogy a folyó, azaz 1867-ik év lefolyta után azonnal számot adjon a miniszterium.

Nem szólok tovább ezekről, inkább azon föltevés ellen fordulok, melyet Justh József képviselő ur határozati javaslatából olvasok ki, a mennyiben ezen határozati javaslat azon föltevésen látszik alapulni, hogy az 1867-ik esztendei pénzügyi kezelésről a miniszterium már számadást adott, jelesül azon kimutatásban, mely az 1868-ik esztendei országgyűlési irományok 328-ik száma alatt foglaltatik. Ezen kimutatás, t. ház, az én meggyőződésem szerint nem zárszámadás, nem is zárszámadás, sőt — hogy véleményemet őszintén kimondjam — figyelembe nem vehető, számadás tekintetében hasznavehetetlen iromány. *(Helyeslés bal felől.)*

Bátor leszek ez állításomat indokolni.

Hogy a kérdéses kimutatás nem zárszámadás, erre nézve a legilletékesebb tanura, magára a t. pénzügyminiszter urra hivatkozom, ki e házban október 18-án tartott beszédében maga mondotta, hogy a múlt évi országgyűlés alatt általa beterjesztett és az országgyűlési irományok közt 328-ik szám alatt foglalt kimutatás az 1867-ki állambevételekről és kiadásokról szóló zárszámadásnak nem nevezhető. Pénzügyminiszter ur továbbá folyó évi július 14-én mondott beszédében maga elismerte azt, hogy akkor, t. i. folyó évi július 14-én, még nem voltak elkülönítve azon tételek, melyek az 1868. év elején az 1867-ik évi államszolgálatra fizettettek, és így akkor, 1869. július 14-kén, az 1867-ik évi számadás még elkészítve nem volt; ha tehát nem volt elkészítve a számadás folyó évi július 14-én, 1868-ban az nem adathatott be. *(Helyeslés bal felől.)*

Nem a magyar miniszterium számadása ezen 328. szám alatti kimutatás, t. ház! azon

egyszerű okból is, mert kiterjeszkedik a horvátországi pénzügyi viszonyokra is, Horvátország bevételeire s kiadásaira is.

Tudjuk pedig, hogy 1867-ben ez ország pénzügyeit a magyar miniszterium nem kezelte: a magyar miniszterium pénzkezelésében tehát ezen tételek helyét nem foglalhatnak, s azon okmány, melyben e tételek is benfoglaltatnak, nem a magyar miniszterium számadása.

De nem is nevezi magát ez okmány számadásnak; szerényebb czimmel él: „Kimutatása a magyar korona országai bevételei- és kiadásainak.“ Nem foglaltatik benne semmi egyéb, mint az 1867-ik évi előirányzat az 1866. évi szolgálatra s az 1867. évi szolgálatra történt bevételek és kiadások, de az egyes tételeknek az előirányzattal való egyeztetése, a kiadásoknak a bevételekkel egyeztetése abban egyáltalában elő nem fordul. És annyira hiányos e kimutatás, hogy a szerint a magyar állam bevétele 1867-ben volt 113.160,547 ft, kiadása 61.813,155 ft, maradvány 51.347,392 ft, s arról, hogy e maradvány hova fordítottatott, azon kimutatásban egy szó sem foglaltatik.

Nem kétkem, hogy ezen maradvány legnagyobb része a közösügyi költségekre fordítottatott. De ezt nem nekünk képviselőknek kell gyanítanunk, hanem magának a miniszteriumnak kell, mint számadási kötelezettség alatt állónak, azt a számadásban kimondani. *(Helyeslés bal felől.)* Azt pedig, hogy a miniszterium e részben nyilatkozzék, annyival inkább kell kívánnom, mert arra nézve, hogy a közösügyi költségek 1867-ben mikép elégítették ki, némi nehézség is támadhat. Hallottam, s lehet, hogy úgy van, hogy a miniszterium, midőn tagjai tárczáikat átvették, azon megállapodást fogadta el, hogy az 1867. esztendei pénzügyi kezelést vezetni fogja az 1867. esztendei előirányzat szerint, és a mi az ezen előirányzat szerint vezetendő közigazgatásnak költségeiből fenmaradand, azt a közösügyi költségek fejében Bécsbe szállitandja. Ez ellenkezik az 1867. esztendei 653-ik számú határozattal, melylyel a miniszterium pénzügyeink kezelésére felhatalmazást nyert, mert az határozottan azt foglalja magában, hogy a közös költségek a leendő országgyűlési megállapodás szerint fizetessenek. Hogy tehát minden kétely e részben eltávolítottassék, szükséges lesz a miniszteriumnak 1867-ik esztendei számadását, különösen a közösügyi költségek mikénti kielégítésének tekintetében is, elkészíteni, hogy azon esetre, a mennyiben eljárása netalán a ház határozatával ellenkező lett volna, indemnitásért a házhoz forduljon.

Azt mondtam, hogy a 328. szám alatti kimutatás figyelmet nem érdemlő hasznavehet-

len iromány. Erre nézve először hivatkozom azon az államszámadások történetében hallatlan tényre, hogy ezen irományban a bevételek csaknem félének, ötvenegy milliónak hova lett fordításáról semmi felvilágosítás, semmi kimutatás nem foglaltatik. De továbbá, ha a 328. szám alatti kimutatás számadás, az abban foglalt tételeknek meg kell egyeznie az 1868. esztendei zárszámadással, azaz azon összegeknek, melyek a 328. szám alatti irományból, mint az egyes miniszteriumoknak 1867-ről fenmaradt hitelmaradványai vagy tulkiadásai tetszenek ki, ugyanazon összegekkel, ugyanazon mennyiségben elő kell fordulniok az 1868. esztendei zárszámadásban, melynek első rovata az 1867. esztendőről fenmaradt tulkiadásokat, vagy hitelmaradványokat foglalja magában; ezen tételek pedig meg nem egyeznek.

Bocsánatot kérek a t. háztól, ha számokat lesznek kénytelen fölolvadni. *(Halljuk!)* Érdekeselek lehetnek azokra nézve, kik előre nincsenek elhatározva arra, hogy minden esetre tiszt. barátom Justh József határozati javaslatára szavaznak. *(Halljuk!)*

A belügyminiszterium hitel-maradványa a 328. szám alatti kimutatás szerint 160,005 frt, az 1868. esztendei zárszámadásnak azon része szerint, mely sommázatnak neveztetik 285,475 frt, az 1868. esztendei zárszámadásnak azon része szerint, mely összehasonlításnak neveztetik, 656,962 frt; a közlekedési miniszterium hitel-maradványa a 328. szám alatti kimutatás szerint 141,563 frt, a sommázat szerint túlkiadása van 1,195,165 frt, az összehasonlítás szerint ismét hitelmaradvány van 222,075 frt; a kereskedelmi miniszteriumnak a 328. szám alatti kimutatás szerint túlkiadása 381,246 frt, a sommázat szerint 270,476 frt szintén túlkiadás. Az összehasonlítás szerint 230,429 frt hitelmaradványa van. A vallás- és közoktatási miniszteriumnak hitelmaradványa a 328. szám alatti kimutatvány szerint 63,763 frt, a sommázat szerint 31,832 frt, s az összehasonlítás szerint 12,498 frt. Az igazságügyminiszteriumnak hitelmaradványa a 328. sz. alatti kimutatás szerint 103,274 frt; a sommázat szerint túlkiadása van 70,104 frt, s az összehasonlítás szerint 102,556 frt hitelmaradványa. A pénzügyminiszteriumnak hitelmaradványa a 328. sz. alatti kimutatás szerint 3,296,651 frt, a sommázat szerint túlkiadása 99,521 frt, s az összehasonlítás szerint hitelmaradványa 3,041,253 frt.

Kettő közül tehát, tiszt. ház, egynek állani kell: vagy nem áll az 1868. évi zárszámadás, és ezt bizonyosan a t. pénzügyminiszter ur állítani nem fogja; vagy ha az áll, akkor egyáltalában nem áll azon kimutatás, mely a 328. sz. alatt előterjesztetett, s az nem egyéb, mint

figyelembe nem vehető hasznavehetetlen iromány. *(Helyeslés a bal, ellenmondás a jobb oldalon. Zaj.)*

Egyébiránt annyi bizonyos, hogy az 1867. esztendőről más valamely zárszámadásnak léteznie kell; mert emlékezni fog a t. háznak minden tagja, hogy az 1868. évi zárszámadásnak egy lapja sincs, melyben bevezetve ne lennének az 1867. évről fenmaradt hitelmaradványok vagy tulkiadások; bevezetve vannak határozott összegekben. Ezen határozott összegeknek tehát vagy önkényesen kellett az 1868-ik évi számadásokba bevezettetni, a mit föl nem teszek; vagy más már befejezett számadásokból kellett átvétetniök, de nem vétethettek azon kimutatásból, mely a 328. sz. a. foglaltatik; mert azzal nem egyeznek. Tehát egy más számadásból kellett vétetniök. Mutassa elő azt a pénzügyminiszter ur: akkor arról intézkedni fog a ház, de a 328. sz. alatti kimutatás semmi bizottsági tárgyalás és vizsgálat alá nem bocsátható, hacsak — egyenesen kimondom — a ház magát a számvizsgálat tekintetében gúny tárgyává tétetni nem akarja. *(Helyeslés bal, mozgás jobb felől.)*

A mi az 1868. évi számadásokat illeti, a mi hiányzott az 1867. évre nézve, az kelletnél is bővebben fordul elő az 1868. évet illetőleg. Az 1868. évet illetőleg előfordul több mérleg, két sommázat és két összehasonlítás. Nem lehet, t. ház, föladata ezen vitának, ezen számadási okmányokat érdemileg tárgyalni. Én is tehát csak azoknak külalakjára nézve akarok néhány észrevételt tenni.

Hogy a mérlegek több idealis tételen alapulnak, azt talán nem szükség bővebben mutogatni: mert ki állithatná azt, hogy biztos számadáson alapszik azon állítás, hogy a magyar korona uradalmainak erdői, s a rajtok levő fundus instructus 1867 végével ennyi milliomot, s 1868 végével ismét ennyi milliomot értek, tehát az értékgyarapodás 15,500,000 frtot tesz? Sőt más tekintetben is kell e részben még észrevételt tennem.

A pénztári mérlegben az foglaltatik, hogy az 1867. esztendő végével értékpapirokban volt a pénztárban 10,357,124 frt, az 1868. esztendő végével 15,100,955 frt, és ezen mintegy 5 millió frtnyi többlet mint egyik faktor működik azon 2 millió 480,761 frt kiszámításában, mely az államvagyou- és a jövedelmi mérlegben mint tiszta cselekvő vagyon, mint megtakarítás mutatattatik ki. Ezen értékpapirok azonban a számtásban névszerinti értékben vannak felvéve; milyenek? nem tudom, meglehet, teljes értékűek, de ha ezen értékpapirok változó cursusa vétetik tekintetbe, a mennyiben azok még talán most is az állampénztárban lennének, igen, meglehet, hogy azon 15 millió frtnyi értékpapir, mely az

1868. évi pénztári mérlegben foglaltatik, mostán nem ér sokkal többet annál a 10 milliónál, mely az 1867-ik év végével találtatott a pénztárban.

A mi a többi számadási okmányokat illeti, két sommázat van: az egyik sommázat magában foglalja a jövedelemnek összehasonlítását a költséggel, a másik a bevételeknek összehasonlítását a kiadással.

Két összehasonlító kimutatása van: az egyik összehasonlítja a jövedelmet a közigazgatási eredménnyel, a másik a bevételt a pénztári eredménnyel.

Mindezen négy kimutatás egymástól különböző eredményeket mutat fel. Abban megegyeznek, hogy az előirányzattól való eltéréseknek igazolása egyikben sem foglaltatik; (*Derűtség*) de abban nem egyeznek meg egymással, a miben mindenesetre meg kellene egyezniök, mert — mint már bátor voltam előbb is említeni — az 1867. esztendőről átszármazott tételek ezen sommázatba és az összehasonlításokba különböző összegekben vannak bevezetve.

Hogy különböző alapokon vezetett számtételeknek különböző eredményének kell lenni, azt kérdésbe venni nem lehet; de fenmarad a kérdés: hogy melyik tehát ezen különböző kimutatások közül az igazi zárszámadás? Pénzügyminiszter ur azon előadásában, melyet a múlt hó 18-án e házban tartott, zárszámadásnak a sommázatot és jelesül a sommázat azon részét jelölte ki, mely a jövedelmet a költséggel hasonlítja össze. Ugy de a sommázatnak ezen részében nem foglaltatik benne az 1868-iki előirányzat, nem hasonlítottat össze a valóságos eredmény ezen előirányzattal, az eltérések nem jelöltetnek ki, annál kevésbé igazoltatnak, és e felett a sommázatnak ezen részében nem foglaltatik benne nagy része azon bevételeknek, melyek az államjavak eladásából, urbéri kötvényekből, bordézsmá váltságból folytak be, semmi nem foglaltatik benne azon összegekből, melyek az 1867. esztendőt megelőző adóhátralékokból, bérhátralékokból és a vasuti kölcsönből folytak be, s e fölött több más tétel is hagyatott ki.

Nem mondom, hogy ezen tételek, melyek, ha felületesen számíttatnak, mintegy 148 millió frtra mennek, mind oly természetűek, hogy a zárszámadásban okvetlenül megemlítendők; de azt merem állítani, hogy azon általam nevezet szerint kiemelt tételek oly bevételek, melyek a ház előirányzata folytán történtek az állampénztár részére, s az állam zárszámadásába csakugyan bele foglalandók. (*Helyeslés.*) És így a sommázat említett része nem felelvén meg a zárszámadás kellékeinek, mindig fenmaradt még azon kétség, hogy melyik tehát az 1868-ki valódi zárszá-

adás. Bár miként oszlattassék el azonban ezen kétség, annyi — nézetem szerint — bizonyos, hogy miután az 1868-ki zárszámadásban minden kétségen kívül ben vannak foglalva, az 1867-ki hitelmaradványok és túlkadások az 1867-ik év szolgálatára tett bevételek és kiadások, és ezen tételeknek számbavételével van az 1868-ki zárszámadás végső számeredménye kiszámítva: az 1868-ki zárszámadás nem vizsgálathatik meg a nélkül, hogy az 1867-ik évről átvett tételek helyessége előbb ne constatatassék. (*Helyeslés a bal oldalon.*) Ezen tételek helyessége pedig nem constatalható máskép, mint az 1867-ki számadás beadása és megvizsgálása által: mindaddig tehát, míg az 1867-ki számadás beadva nem lesz, az 1868-ki zárszámadás meg nem vizsgálathatik; annálkevésbé utasíthatatik megvizsgálás végett valamely országgyűlési bizottsághoz.

Mindazon nehézségek mellett azonban, melyeket az 1867. és 1868-ki számadásokra vonatkozólag bátor voltam előterjeszteni, teljes őszinteséggel kimondom, hogy legkisebb kétségem sincs az iránt, hogy úgy a pénzügyminiszterium, mint a többi miniszteriumok által hiven kezeltetett az állam vagyona. A pénzügyi bizottság jelentése nem bizalmatlanságon alapul; a pénzügyi bizottságot jelentésében foglalt véleménye kifejezésére ösztönözte annak érzete, mit a jó rend, más alkotmányos országok példája, a számvizsgálat technikai oldalainak sajátságai megkívánnak, ösztönözte azon kötelesség érzete, melynél fogva a pénzügyi bizottság nem érezte magát hivatva oly munkának felvállalására, melynek állásánál fogva megfelelni nem képes. (*Helyeslés a bal oldalon.*) Hogy nem bizalmatlanság szülte a pénzügyi bizottság jelentését — melyhez magam is csatlakoztam — mutatja azon körülmény is, hogy azon nehézségek, melyeket itt bátor voltam most a kérdéses számadásokra vonatkozólag előterjeszteni, a pénzügyi bizottság jelentésében egy szóval sem fordulnak elő, és hogy azok megeinlítése a jelentésben senki által nem is szorgalmaztatott.

Mindamellet, hogy meg vagyok győződve arról, hogy az állam pénzügye a miniszteriumok által hiven kezeltetett, be kell vallanom, hogy lehetők — sőt hogy őszinte legyek — valószínűnek tartom, hogy a könyvelés rendszerében, a számoknak mesterséges combinációjában, csoportosításában könnyen történhetett hiba és tévedés, és ha a hiba itt létezik, akkor ezen számadásoknak szakférfiak által volt tüzetes átvizsgálása, illetőleg ujjaalakítása előtt bármely más országgyűlési bizottságnak vizsgálata merőben illusorius. (*Helyeslés a bal oldalon.*)

Azon hiba ellen, melyet említettem, nem biztosít bennünket a főkönyvelési osztály tekin-

télye. Áll ezen főkönyvelési osztály egy pénzügy-miniszteri osztálytanácsosból, egy titkárból és a segédszemélyzetből. Meg vagyok győződve, hogy azok igen értelmes, derék, jellemes férfiak; de azt, hogy a miniszteriumok irányában függetlenek legyenek, róluk mondani nem lehet. Egyébiránt ezen főkönyvelési osztály csakis azt teljesítette, mit a czime megkíván: ugyanis könyvezett s nem ellenőrzött. A miniszteriumok által beterjesztett kimutatásokat bevezette könyveibe, a számokat összeállította, de arra hivatva nem érezte és nem érezhette magát, hogy az egyes miniszteriumoktól az előirányzatoktól eltérésekre nézve fölvilágosítást kérjen, szóval, tisztán könyvezett s nem ellenőrzött. *(Helyeslés.)* A hiba, melyet a főkönyvelési osztály elkövetett, talán onnan ered, hogy a főkönyvezési osztály a zárszámadás főczéljának azt tekintette, hogy kimutassa, hogy a miniszterium kormányzata alatt mennyivel szaporodott az állam értéke, s mennyi megtakarítás történt, és ezen mellékes czél követése mellett eltévesztette a zárszámadásnak főczélját, mely abból áll, hogy az államvagyonnak összes kezelése tisztán, világosan, átlátszóan mutattassék ki.

Én magam is igen helyeseknek, igen czélszerűeknek tartom azon combinatiókat, melyek által kimutatandó, hogy az állam pénzügye hiánnyal vagy megtakarítással kezeltetett-e? de ezen combinatiók, nézetem szerint, csak másodszorban, csak akkor lehetségesek, ha előbb az állam pénzügyének összes kezeléséről a zárszámadás annak rendje szerint tisztába hozatott.

A számok azon mesterséges combinatiója, melynek példányait a zárszámadás mutatja, azon eredményre vezetett, hogy én legalább nem voltam még szerencsés találni senkit, ki azt állithatta volna magáról, hogy ő ezen zárszámadást tökéletesen érti, és teljesen meg vagyok győződve, hogy ezen zárszámadás mindaddig, míg szakértő férfiak által újból össze nem állittatik, megvizsgálható s megállapítható nem lesz, egy ily új összeállítást pedig az e téren dilettans országgyűlési képviselők nem tehetnek, hanem azt csak e végre hivatott szakférfiak képesek megtenni. Képes megtenni egy önálló független államszámvevőszék.

Ezen okok azok, melyeknél fogva tovább is kívánom kell, hogy úgy a már beadott 1868-ki zárszámadás, mint az ezentúl beadandó 1867-ki zárszámadás mindenekelőtt ezen felállítandó, és hiszszük, legközelebb felállítandó számvevőszéknek vizsgálata alá bocsáttassék.

Most még csak néhány szót akarok szólani azon határozati javaslat tartalmáról, melyet Justh képviselőtársam tett a ház asztalára.

A főkérdés a mai vitában — miként igen

helyesen jegyezte meg ő — az, hogy mit tevé legyen az országgyűlés a beterjesztett, befejezett számadásokkal az 1848-diki III-ik törvényczikk 37-dik szakasza és az 1867-dik X-ik törvényczikk értelmében? Némelyek, és ezek közt Justh József képviselő ur is, ha jól értettem, azon véleményben vannak, hogy ezen törvény rendelete szerint a beadott számadások rögtön megvizsgálandók, azok folytán a miniszteriumnak az absolutorium megadandó vagy nem adandó, és csak a netán közbejött számítási hibák kiigazítása bocsátandó a felállítandó számvevőszék elé. Mások ellenben azon véleményben vannak, hogy midőn az 1848: III. törvényczikk 37. §-a azt mondja, hogy „a miniszterium az ország jövedelmei és szükségieinek kimutatását, s a multa nézve az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás, illetőleg jóváhagyás végett az alsó táblánál bemutatni köteles“, azt határozottan megmondja, mit köteles tenni a miniszterium: t. i. számadását évenként köteles beterjeszteni; megmondja továbbá azt is, hogy azok országgyűlési megvizsgálás alá terjesztendők. De az országgyűlési vizsgálat módjáról egy szóval sem intézkedik. Hasonlókép az 1867: X. törvényczikk is csak azt foglalja magában, hogy, ha az országgyűlés korábban záratnék be, mintsem a számadások iránt határozat hozathatott volna, akkor oly időszakban hivassék ismét össze az országgyűlés, hogy a számadásokat még azon évben tárgyalhassa. Mily határozatot hozzon azonban az országgyűlés ezen számadások iránt? mikép tárgyalja ezen számadásokat? erről a törvény nem rendelkezik. A törvény ezen rendelete tehát nem zárja ki azt, hogy az országgyűlés a befejezett számadások iránt akkép is határozhat, hogy azok mindenekelőtt a számvevőszék által vizsgáltassanak meg. Ha Justh képviselő ur ezt tagadja, akkor bátor vagyok tőle kérdezni, hogy: mily alapra, a törvénynek mily intézkedésére alapítja azon javaslatát, hogy a kérdéses számadások egy hét tagból álló bizottság által vizsgáltassanak meg?

Ezen héttagu bizottságnak a törvényben semmi nyoma nincs. *(Ellenmondás jobb felől.)* Ha az országgyűlésnek jogában van egy héttagu bizottságra bízni a beadott számadások előleges tárgyalását, jogában van a számvevőszékre is bízni ezt. *(Élénk helyeslés.)*

Ezen vitában, mint már emlitém, főkép arról levén kérdés, hogy mi teendő az országgyűlés által a befejezett számadásokkal, az 1848. és 1867-iki törvények értelmében? miután ezen kérdésre nézve még magunk sem vagyunk itt az országgyűlésen tökéletesen tisztában, legalább a ház ez iránt még nem nyilatkozott, be kell val-lanom, hogy nem értem Justh képviselő ur ha-

tározati javaslatának szóbeli tartalmát: nem értem jelesül azt, hogy mit jelentsen az, hogy „a kiküldendő héttagu bizottság oly módon tárgyalja ezen számadásokat, hogy az 1848. és 1867-ki törvények értelmében a ház határozatot hozhasson.“

Mert épen ez a kérdés az, mely iránt még az országgyűlésnek határozni kell.

De ha nem is értem ezen határozatnak szóbeli tartalmát, lehet, hogy felfogom valódi értelmét, és ez az lehet: hogy a miniszterium számadásainak valamely országgyűlési bizottság által történendő megvizsgálása, s mint másképp nem is lehetséges, felületes átnézése mellett, annak következtében adassék ki az absolutorium a miniszteriumnak a dolog érdemére nézve, s csak az utánszámítás gépies munkája bizassék a felállítandó számvevőszékre. Én ellenben azon véleményben vagyok, hogy a már beadott 1868-ki és ezentul beadandó 1867-ki zárszámadások intacte kiadandók a felállítandó számvevőszéknek, hogy vizsgálja az meg azokat oly módon, mint az e tárgyban legközelebb hozandó törvény által hatósága körvonalozva lesz; de mindenesetre vizsgálja meg oly módon, mint egy önálló, független állami főszámvevőszéknek hivatásával meg egyezik, és így ne csak az utánszámításnak gépies munkáját végezze, hanem vizsgálja meg magát, a számítás rendszerét, vizsgálja meg az egyes számadási tételek jogosultságát, vizsgálja meg az előirányzattól történt eltéréseket, követelje azokat fölvilágosíttatni, indokoltatni; sőt ha szükséges, állítsa össze újból, rendszeres alakban az egész számadást.

Hogy pedig a kérdéses államszámadásoknak ilyszerű tüzetes megvizsgálása nélkül, bármely országgyűlési bizottság vizsgálatának, ha erre elég bátor hét férfiú e házban találkozik (*Derültség*), mely becsé és eredménye lehessen, azt részemről meg nem foghatom, s csak azon csodálkoznom, ha ily vizsgálatra a miniszterium mégis némi súlyt fektetne.

Most még arra vonatkozólag kell észrevételezt tennem, a mit t. barátom, Justh József képviselő szives volt beszéde végén mondani, arra nézve tudniillik, hogy: ha tökéletesen nem vizsgálhatóknak meg a kérdéses számadások, vizsgáltassanak meg úgy, a mint lehetséges. (*Derültség.*) Erre nézve vagyok bátor egy pár szót mondani magának a t. miniszteriumnak érdekében. Kérdés, mi rosszabb: az-e, hogy halasztassék el valamely számadásnak megvizsgálása, vagy annak vizsgálása rosszul, illetéktelenül, tökéletlenül történjék? Én ez utóbbit tartom rosszabbnak: mert az első esetben a netalán létező hibát később fel lehet deríteni, de az utóbbi esetben a hiányos vizsgálat a hibát örökre eltemetheti.

Hogy pedig ez ne történjék meg; hogy még azon gyanu se támadhasson, mintha a miniszterium célja az lenne, hogy ez megtörténjék: az senkinek inkább, mint épen magának a miniszteriumnak nincsen érdekében.

Mindezeknél fogva bátor vagyok határozati javaslatom elfogadását a t. háznak ajánlani. (*Élénk, hosszas, zajos éljenzés bal felől.*)

Lónyay Menyhért pénzügyminiszter: Ezen fontos kérdésnél a miniszterium nevében felszólalni én tartom mindenképp előt kötelességemnek, nem csak azért, mert minden pénzügyi kérdésnél, s ennél fogva a számadások kérdésénél is, a pénzügyminiszter talán első sorban van érdekelve; de fölcszólok nem csak saját személyemben, hanem az összes miniszterium nevében is: mert minden a számadásokra vonatkozó tételeknél a fenálló törvények, s a költségvetési törvénynek értelme szerint minden egyes miniszter a tárczáját érdeklő kiadásokat maga utalványozza, s a számadás ezen utalványozások alapján készül, tehát azokért felelős. Tehát azon kérdések eldöntése, hogy a számadásokkal mi történjék, s vajon a miniszterium teljesíti-e azon kötelességét, melyet a törvény eléje szab, vajon túl nem haladta-e a törvény és az országos határozatok által elészabott korlátokat? ez oly kérdés, mely az összes miniszteriumot egyiránt érdeklí. (*Helyeslés jobb felől. Halljuk!*)

Ezt előre bocsátva, mielőtt a részletekbe mennék át, az iránti meggyőződésemet kell nyilvánítanom, hogy, ha volt valami, a mi meggyőzhetett bárkit arról, hogy mennyire szükséges a számadások tárgyalásának kérdését nem elnapolni, de mielőbb a számadásokat megvizsgálni és határozni: legvilágosabban bizonyítá tisztelt Ghyczy Kálmán képviselő ur előadása, melyet annyira jellemez a tárgynak, nézetem szerint, kellő föl nem fogása és a tételek hibás egymás elleni állítása, a számoknak és azok értelmének félremagyarázása, hogy már ez maga elegendő a vizsgálat mielőbb elrendelésére. Mert ha a bal oldalnak ezen kitünő vezérszónoka, ki már évtizedeken át a pénzügyi téren oly kitünő állást foglal el, s mindamelllett az államháztartásról számadások felett oly indokolatlan kétélyeknek adhat kifejezést, s ez által az országban a kétélyek terjesztését előmozdithatja már ez maga elég ok arra, hogy a miniszterium kérje az azonnali vizsgálatot. (*Élénk helyeslés a jobb oldalon.*)

Engedje meg a t. ház, hogy mielőtt a tárgyról magáról elmondanám nézetemet, Ghyczy képviselő ur beszédjére megjegyezzem, miszerint azon taktika, melyet követni látszik, igen jó taktika; mert valamely ügy tárgyalásának elhalasztására czélszerűbb taktika nem is lehet, mint,

ha azzal állunk elő, hogy az annyira bonyolult, oly széles körű, annyi előkészítést kíván, hogy ahhoz még csak hozzá fogni sem lehet. (*Nyugtalanság bal felől.*) Tehát megjegyezve, t. ház, hogy majd később fogok arról szólni, mit rendel a törvény és mit kell teljesíteni, s hogy azt teljesíteni nem lehetetlen feladat: most méltóztassanak megengedni, hogy az előttem szólott Ghyezy Kálmán némely állításaira, melyeket állításai tömkelegéből kijegyeztem sikerült, válaszoljak. (*Halljuk!*)

Mindenek előtt megjegyzem, hogy beszéde kezdete és további folyama közt nagy ellentét létezik. Képviselő ur azzal kezdte beszédét, hogy elismeri a 67-ki számadások összeállításának nehézségeit; előadta, hogy bizonyára nehéz feladat részletes zárszámadást adni nem alkotmányos uton létrejött előirányzat alapján, mely még is a kiadásoknál tekintetbe veendő; továbbá a múlt évben a számadások beadása alkalmával mondott beszédem bizonyos részét idézve, mondá, hogy miután maga a pénzügyminiszter is azt állítja, hogy mindaddig míg a közös actívák és passívák, azaz a közös követelések és tartozások iránt, a két miniszterium között a végleszámolás véghez nem ment, pontos zárszámadást nem lehet összeállítani: tehát elismerte a nehézségeket, s hozzá teszi, ha ez indok akar lenni arra, hogy a miniszterium ne számoljon arról, mit ez év alatt bevett és kiadott. Hiszen mi sem kérünk egyebet — ugymond — mint épen azt: adjon számot arról a mit kezelt, azaz bevett és kiadott. Tehát midőn beszéde elején csakis a bevételek-és kiadásokról, tehát a kezelésről kíván számadást, beszéde további folyamában igyekszik kimutatni, hogy az általam 1868-ban október 2-án, tehát 14 hónap előtt benyújtott számadás nem számadás, tételei alaptalanok. E tekintetben hivatkoztam beszédemre, engedje meg, hogy én is hivatkozzam arra, azon súlyos ellenvetése ellenében, hogy ezen számok nem való, csak levegőből vett számok, (*Bal felől: Nyugtalanság*), melyeknek alapjuk nincs. Föl kell tennem, hogy a képviselő ur, ki beszédem egyik részét idézte, elolvasta az egész beszédet; ez esetben pedig hivatkozom arra, hogy e számadások, melyeket én 1868. október 2-án beterjeszték, a valóságos kiadásokat és bevételeket tartalmazók. Idézem beszédemet. (*Olvassa:*) „Mindezen számadások helyessége megbírálnak a legfőbb számvevőszék összeállított és bemutatott részletes kimutatásai-ból.“ Később azt mondom, hogy 13 ily mellékletet adtam be, azon kéréssel, hogy ezen 13 darab kimutatást a t. ház a pénzügyi bizottsághoz méltóztassék áttenni, hogy magának meggyőződést szerezhessen arról: vajon az általam bemutatott összeállítások, melyek az alkotmá-

nyos fogalmakhoz képest egyes miniszteriumok-ként vannak szerkesztve, megegyeznek-e a legfőbb számvevőszék most bemutatott kimutatásaival?

Továbbá, midőn beszédem után felszólt Zsedényi képviselő ur, arra válaszolva azt mondom: A kiadások, a bevételek minden egyes tétele kellőleg volt ellenőrizve, s én azokat azon kéréssel adom be, hogy a ház a pénzügyi bizottságnak adja ki, miszerint az általa most elősorolt számadások és előterjesztett kimutatások valóságáról, melyek már most miniszteriumok-ként vannak egybeállítva, magának meggyőződést szerezzon.“ Erre az elnök kimondá a határozatot: „A beadványok a 15-ös bizottsághoz tételnek át, azon utasítással, melyet a pénzügyminiszter ur kért.“

Miután pedig némelyek azt állíták, hogy a pénzügyi bizottság ezen számadásokat a 13 melléklettel nem látta, kikerestem a ház levéltárából a pénzügyi bizottság jegyzőkönyvét, mert épen a külön véleményben, melyet a pénzügyi bizottság oly három tagja adott be, kik az első pénzügyi bizottságnak is tagjai voltak, állíták, hogy ezen számadásokat nem látták: ennek ellenében ime kezemenél van az 1868. október 9-én felvett jegyzőkönyve a pénzügyi bizottságnak. (*Olvassa:*) „Lónyay pénzügyminiszter két számadási csomagot mutat be: az egyik kimutatása a magyar miniszterium, valamint a horvátországi udvari kancellária, ugyszintén a magyarországi, erdélyi és horvátországi földtehermentesítési és országos alapok bevételeiről és kiadásairól 1867-ben; a másik kimutatása a magyarországi, erdélyi és horvátországi pénzügyminiszterium tárczájában, továbbá a magyarországi, erdélyi és horvátországi udvari kancellária tárczájában 1866 és 67-ben előforduló valódi bevételeknek és kiadásoknak, végre a magyarországi, erdélyi és horvátországi posta-jövedéknek és táviridai kiadásoknak 1866-ban és 1867-ben.“ A végzés ez: „Mindkét csomag áttételnek a bizottsági jegyzőhöz, hogy az országgyűlési irodába tegye le, hol a bizottsági tagok rendelkezésére lesznek, tanulmányozás végett.“ Ezen tagok között olvasom Ghyezy Kálmán képviselő ur nevét is. (*Derűltség.*) Tehát mindazokról, mik akkor beterjesztettek, sőt azon alkalommal elmondattak, nem kétkedtem, hogy neki teljes tudomása van.

Egyébiránt, ha valaha volt kormány, mely a maga számára jogosan és méltán igénybe vehette azt, hogy az átmeneti korszak nehézségeivel szemben minden tárgy megítélésénél nem képzelt valami legjobb, hanem a létező viszonyok vétessenek tekintetbe, ez bizonyára a jelenlegi kormány kérheti maga számára: mert azt hinni, hogy azon 18 évig tartott korszak, mely 1848-tól az alkotmányos korszak visszaállításáig lefolyt, nem

teremtett oly körülményeket, melyeket egyszerre megváltoztatni, gyökeresen reformálni nem lehet, és hogy ezen 18 esztendő, mely minden viszonyainkra, s általában alkotmányos viszonyaink kifejlésére akadályozólag hatott, az állami számadások fontos berendezésére akadályozólag nem hatott, állítani nem lehet; és ha Ghyczy t. képviselő ur mind az általam mondottakat, mind azokat, melyeket az irodában letettem, a végből hogy azokat a pénzügyi bizottság minden tagja megtekintse, méltóztatott volna teljes részrehajlatlanság nélkül megtekinteni, bizonyára meggyőződött volna, hogy az 1867-ki számadás nem is lehetett oly alapon, mint az 1868-ki. Miért? Mert 1867-ben csak a pénzügyminiszteriumnak volt külön számvevősége s annak is csak a régi szerkezetű; a többi miniszterium számvevőséggel nem birt, hanem volt egy országos számvevőség Budán, Szebenben és Zágrábban. Mi több, még a pénzügyi miniszteriumnak sem volt némely szakokban ilyen számvevősége, a mennyiben nem lehetett azonnal a pénzügyéség minden ágában ily számvevőséget teremteni az ügykezelés megzavarása nélkül, és így történt, hogy a dohány, bélyeg, jogilleték, bányászatra vonatkozó számvevőség csak később, az év második felében tétettek át a miniszteriumhoz, hasonlóké a posta- és távirdai ügyekre vonatkozólag is, miután ezek csak az év második felében vétettek át véglegesen; mindezen számadások — a régi mód szerint — Bécsbe helyeztettek s a Bécsben létezett számvevőség által ellenőriztettek. Mi lehetett tehát irányadó, mi indokolja az 1867-ki számadás alaposságát? Semmi más, mint a mit mult évi beszédemben is említettem, és a mi az itt fekvő iratsomagokban foglaltatik: hogy a kezelési kimutatások a legfőbb számvevőszék által összeállított tételeken alapszanak.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal Ghyczy Kálmán t. képviselő urnak egy megjegyzésére nézve meg nem tenni észrevételeimet.

Ghyczy Kálmán ur ugyanis így szólt: „Hogy is lehetnek ezen számadások helyesek, hisz a horvát egyesség csak a mult országgyűlés folyama alatt jött létre. De én azt hiszem, t. ház, hogy ha mindamellett már 1867-ben a horvátországi pénzügyi kezelést átvette a kormány, ez nem hibául, de talán érdemül tekintendő: mert a magyar kormány kötelességének ismerte a koronázás ténye után azonnal megtenni minden lépést az iránt, hogy azon terület, mely a magyar szent koronához tartozik, pénzügyi tekintetben ne Bécsből de Budáról igazgattassék s nem csak horvát-szlavon országokban, *(Helyeslés a jobb oldalon)* de a határörvidéken is haladék nélkül átvette a magyar miniszterium a jövedelmek kezelését; ha tehát azokról számolt,

ugy a mint azokról számolnia kellett, csak alkotmányos kötelességét teljesíti; ezt pedig kormány ellenében, ugy hiszem, nem lehet szemrehányásként felhozni. *(Jobb felől élénk helyeslés.)*

Nagyon hosszadalmas volna, t. ház, ha mindazokra akarnék felelni, miket Ghyczy t. képviselő ur felhozott; *(Halljuk!)* de nem is jegyeztem fel mind azon számokat, melyek ő általa e részben célja alérése végett, elősoroltattak; csak azt jegyzem meg, hogy az 1867-ben beadott számadásban minden bevétel és minden kiadás befoglaltatik.

A mi azon általános észrevételét illeti, melynek indokolása végett egy rakás számat idézett, hogy az 1867-diki kezelés tételei nem egyeznek az 1868-diki zárszámadással, megjegyzem, hogy nem is egyezhetik a kétszámadás: mert egészen más alapon készült az egyik, más alapon, a másik számadás, mert az egyik kezelési kimutatás, a másik zárszámadás.

Nem csak Ghyczy képviselő ur, de a pénzügyi bizottság kisebbsége is azon véleményt nyilvánítja, hogy már azért sem lehet az 1868-ki számadásokat megvizsgálni, mert az 1868-ik évi zárszámadásban 1867-ik évi hitelmaradványok és hátralékok, valamint számos, az 1857-ik évi számlára 1868-ban történt bevételek és kiadások is fordulnak elő. A külön véleménynek állítása azt tanúsítja, hogy a külön véleményt adó tisztelt urak az eddig fenállott számviteli rendszer elveit kevésbé ismerik. Minden zárszámadásban ugyanis a mult évi tételek átmennek a jövő évre, s így az 1867-ki számadásban foglaltatnak 1866-ki tételek, az 1866-iban 1865-iek stb., ennél fogva, ha ezen elv állana, ugy az 1867-ki számadást sem lehetne megvizsgálni, mert benne 1866-ik évi tételek fordulnak elő. És így minden számadás megvizsgálhatatlan volna; mert a dolog természetében fekszik, hogy sok kiadás van, melynek folyóvá tétele a reá következő évről első hónapjaira esik; azonban ezen kiadások a zárszámadásnál foglalt mérlegben teljesen elkülönítve fordulnak elő, s így kiszámítható: összesen véve mennyi kiadás történt a törvényhozásilag megszavazott egyes tételekre.

Még egy tárgy iránt kívánok fölvilágosítást adni. *(Halljuk!)*

Én részemről nyilvánítom, hogy minél részletesebb és minél mélyebben beható az a megvizsgálás, nekem annyival inkább kell azt óhajtanom, nehogy a számadások pontossága iránt téves eszmék keletkezessenek. Nem is tartok attól, sőt meg vagyok győződve, hogy, ha az átmeneti nehézségeket tekintetbe véve, a két számadásnak különböző formáját figyelembe véve, valódi szakférfiak fogják bírálni a számadást, a számadások alapossága bebizonyuland: mert az 1867-diki számadás, a

Bécsben főnálló legfőbb számvevőszék által — tehát oly hatóság által, mely önálló, a magyar miniszteriumtól függetlenül működött — ellenőriztetett, az 1868-ki számadások pedig ellenőriztettek és nem csupán úgy, — a mint Ghyczy képviselő ur mondotta, — hogy a kiadások és bevételek könyveztettek, hanem a főnálló főkönyvelő osztály által ellenőriztettek, miután minden egyes fizetés az illető miniszter által tárczájára valóban utalványoztatott, nem lehet kétség az iránt, hogy a vizsgálat eredménye bizonyítani fogja a számok helyességét.

Sajnálom, hogy midőn Ghyczy t. képviselő ur az én októberi előterjesztésemet átolvastam méltóztatott, nem méltóztatott figyelni egyszeremind arra is, hogy én ugyanazon alkalommal bemutattam a háznak azon utasítást is, mely mellett a miniszterium ő felségének 1867-ki december 3-án, tehát az 1868-ik év kezdete előtt egy fölterjesztést tett. Ezen fölterjesztésben ugyanis azt kérte a kormány, hogy, miután a bécsi számvevőszék most már nem ellenőrizheti többé a magyar államháztartást: addig is, míg a törvényhozás e kérdésben intézkedik, ő felsége egy önálló ellenőrzést gyakorló főkönyvelési osztály fölállítását rendelné el. Ezen utasítást is szerencsém volt akkor a háznak bemutatni, és ugyanazon ülés végén az én kérésemre és az elnök kívánságára Paiss Andor jegyző azt a házban föl is olvasta, én pedig kértem a házat, méltóztassék azt a pénzügyi bizottsághoz áttenni, miután szükségesnek láttam, hogy a pénzügyi bizottság ismerje, milyen ideiglenes ellenőrzési rendszabályok léptettek életbe az 1868. évre. Ha képviselő ur figyelemmel méltóztatik olvasni ezen utasítást, akkor eme rendszabályok 2-ik §-ban határozottan megállapítva fogja találni az ellenőrzési szabályokat. A XV. és XVI-ik szakaszban pedig részletesen akként történik intézkedés az ellenőrzésről, hogy a ki ezen utasítást átolvassa, meggyőződhetik, hogy az 1868-ki számadások minden egyes tételének alaposnak kell lenni.

Azt kérdezi Ghyczy t. képviselő ur Justh t. képviselőtársam indítványa folytán, hogy mire alapítja a héttagu bizottság kiküldését? Én azonban viszont azt kérdem tőle, mire alapítja ő a még ezután törvényhozási uton alakítandó számvevőszék tagjai kiküldését? *(Élénk helyeslés jobb felől, zaj a bal oldalon.)* A törvényhozás, ha ily megbízást ad, hatalmával él, és hozzá teszem, ezen megbízás folytán nyert vélemény alapján, a számadások fölött határoz, azon köteleességét teljesíti, melyet a törvény egyenesen eléje szab, hogy t. i. minden év végén a beadott számadások fölött határoz. Én részemről korántsem kívánnék a törvény ellenére azon térre lépni, melyet képviselő ur javasol, sőt jövőre nézve, ha

az államszámvevőszék föl fog állíttatni — sem hiszem, hogy a törvényhozás képviselő ur indítványa szerint az országgyűlési vizsgálati jogról lemondván, csupán az eléje terjesztett jelentést venné tárgyalás alá. *(Zaj. Bal felől: Nem mond le!)* Miként fog alakulni a számvevőszék, nem tudom; — bár azt magam is kívánom, hogy teljesen önálló és független állást foglaljon el; de én ama jogot a főszámvevőszékre nem ruháznám át, pedig e megvizsgálási jog csakugyan tetemesen korlátolva lenne, mihelyt egyedül az államszámvevőszékre bizatnék a számadások megvizsgálása és csupán a számvevőszék jelentését venné aztán az országgyűlés tárgyalás alá. Ezen átvizsgálási jogot tehát, melyet az 1848. III. 37-ik §-a egyenesen az országgyűlés köteleességévé tesz, átruházni, kivált a multa nézve — miután a jövőben hozandó törvénynek visszaható ereje nem lehet — célszerűnek és tanácsosnak nem tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Méltóztassék, t. ház, megengedni, hogy kimutathassam: miként lehet és miként kell ezen, Ghyczy képviselő ur szerint, véghetetlen nehéznek és majdnem teljesíthetlenné látszó föladatnak megfelelni.

Hogy a két indítvány közti különbség kitüntetve legyen, a t. ház engedelmével 3 ezen tárgyra vonatkozó lényeges körülményt kívánok megemlíteni. Az első az: mit rendel általában ez esetre a törvény, és vajon szabad és lehet-e a törvény egyenes rendeletét mellőzni? A második, nézetem szerint, fontos körülmény az: hogy az elmúlt kétévi államháztartás megbírálására nézve minő eljárást szab az 1867. évre nézve a hozott országos határozat és az 1868-iki számadásra nézve az államköltségvetést megállapító XXVIII. törvénycikk. A harmadik körülmény, mely tekintet érdemel, az: vajon lehetséges-e azt, a mint a törvény rendel, teljesíteni?

Mielőtt az első körülményről szólanék, megjegyzem, hogy az, a amit Ghyczy képviselő ur javasol, elméletileg véve, és nem tekintve a létező körülményeket és a törvény rendeleteit, jobb lehet annál, mint a mi Justh képviselő ur javaslatában foglaltatik; azonban itt is bebizonyul az, hogy a jónak nagyobb ellene nincsen, mint a jobb, és ha sikert akarunk, nem mindig azt kell tekintenünk, hogy mi legjobb elméletileg, hanem tennünk, még pedig a kellő időben, azt, a mi elérhető, és azon eszközökkel, melyekkel rendelkezünk és az elérhető, siker biztosítható.

Minden alkotmányos nemzet alkotmányosságának legfőbb biztosítéka: a hozott törvények iránti tisztelet és azoknak szoros megtartása mindaddig, míg azok törvényhozási uton meg nem változtattak; továbbá, hogy a törvények szoros megtartása fölötti örökös első sorban il-

leti magát az országgyűlést. Ezen elvek annyira kétségbe vonhatatlanok, hogy azok helyessége felett alkotmányos érzelmű embernek kételkedni nem is lehet; azok oly elvek, melyek minden alkotmányosság legfőbb biztosítékát képezték, ezeket oly elveknek tekintem, melyeket soha semmi körülmény közt mellőzni vagy megsérteni nem lehet és nem szabad, meg kell tartani azokat még akkor is, ha megtartásuk némi nehézséggel jár, mindaddig, míg a változott viszonyok folytán jobbakkal nem pótolhatók.

Lássuk már most, mit rendelnek az államszámadásokra nézve az általam fenebb idézett törvények.

Az 1848. III. törvényczikk 37. §-a így szól: „A miniszterium az ország jövedelmeinek és szükségseinek kimutatását — s a multa nézve az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás, s illetőleg jóváhagyás végett évenként az alsó táblánál bemutatni köteles.“

Az 1848. IV. törvényczikk 6. §-a, mely az országgyűlés berekeszthetését és feloszlatását, illetőleg az 1867. X. törvényczikk által némi változást szenvedett, következőleg szól: „Az évi ülés az utolsó évről számadásnak, és következő évi költségvetésnek a miniszterium által leendő előterjesztése, s az irántoki határozatnak meghozatala előtt be nem rekeszthetetik, sem az országgyűlés fel nem oszlathatják.“

Az 1867. X. törvényczikk végre ezeket mondja: „Minthogy az évi költségvetésnek országgyűlésileg történendő megállapítása mindig csak egy évre terjed, s újabb megállapítás s megajánlás nélkül adót kivetni s behajtani nem lehet; oly esetben, midőn ő felsége az országgyűlést bármi okból előbb föloszlatja, vagy annak ülését előbb elnapolja vagy berekeszti, mint a befejezett számadások beadása és a jövő évi költségvetésnek előterjesztése a miniszterium által teljesített, s az országgyűlésen e tárgyak iránt határozat hozathatott volna: az országgyűlés még azon év folytán, és pedig oly időben összehívandó, hogy mind a befejezett számadások, mind a jövő évi költségvetés az évnek végeig országgyűlésileg tárgyalathassanak.“

Nemde ezekből világos és eltagadhatatlan, hogy az országgyűlésnek, nem pedig még egy ezután rendszeresítendő hatóságnak feladata a bezárt és a törvényhozásnak benyújtott számadások felett még az év lejártá előtt határozni?

Mondhatná erre Ghyezy képviselő ur: hiszen az általa behozott határozati javaslat is határozat a számadások fölött; de én tagadom, hogy az ily határozat, mely csak azt mondja, hogy majd másszor határozunk, (*Derültség*) határozat jellegével bírna.

Ily okoskodással élni talán lehet oly tör-

vény ellenében, mely nem rendeli annyira világosan az ellenkezőt, mint azt az általam elébb idézett törvények; de azt alkalmazni, különösen épen az 1848-ki törvények rendeletei ellenében, azon törvények ellenében, melyek az átalakulás és alkotmányos kormányzati rendszernek alapfeltételeit foglalják magukban, egy oly tárgyban, mely épen annyira fontos, mint az évi költségvetésnek megállapítása: az ily eljárás, nézetem szerint, alkotmányos eljárásnak épen nem mondható. Megvallom, nem szeretnék, és épen a törvényhozás részéről nem szeretnék egy praecedent felállítva látni arra nézve, hogy maga a törvényhozás egy ily sarkalatos jognak gyakorlatát ellenkezőleg a törvénynyel, nem a törvény által meghatározott időben akarja teljesíteni, hanem annak teljesítését elhalasztani kívánja. Én ezt lehető következményeire nézve igen veszedelmes előzménynek tekintem; mert ha a törvényhozásnak szabad magát ezen jog gyakorlata alól fölmenteni, másra bizni vagy elhalasztani, úgy az 1848-ki törvény ugyanazon szakaszában meghatározott és az alkotmányosság főfeltételét képező másik jogot, t. i. a költségvetés évenkénti megszavazását is lehetne egy ily határozat által mellőzni és későbbre halasztani.

Remélem tehát, t. ház, hogy mindazok, kik az 1848-ki törvények ezen rendeleteinek megtartását mindenekfelett álló hazafiai kötelességüknek ismerik, teljesíteni fogják a törvény ezen rendeletét annyiban, a mennyiben az valóban teljesíthető is.

A másik tárgy, mely a kérdésnek állását felvilágosítja, s melyről szólani kívánok, az: minő eljárást szab meg a törvény ezen két évi államháztartás eredményeinek megbirálásánál? Ne feledjük, hogy az alkotmányosságnak 18 évi szünetelése oly viszonyokat teremtett, melyeknek nyomása alatt sokat nem úgy végezhattünk, mint azt valóban végezni kellett volna: az átmenet egyszerre s a rendes viszonyok mérve szerint eszközölhető nem volt, és így mind az államköltségvetés meghatározásánál, mind a miniszteriumnak adott felhatalmazásnál koránsem érvényesíthetett mindaz, a mit rendes viszonyok közt érvényesíteni lehet és kell. Így az államköltségvetés megállapítása tekintetében is tapasztalni lehet, hogy az 1867-ki állambevétel és kiadások kezelésére nézve a miniszteriumnak sokkal korlátlanabb meghatalmazás adatott, mint azon törvényben, mely az 1868-ki költségvetésről szól, és ez ismét sokkal szélesebb meghatalmazást tartalmaz, mint az utolsó költségvetési törvény, mely az 1869-ik évre hozatott. Hasonló szempontból kell az egyes évek zárszámadásait is tekinteni: ennél fogva, midőn a miniszterium a két elmúlt évről számol, a számadások eredményei-

nek megbirálásánál a méltányosság és törvényesség azt követeli, hogy e tekintetben irányadónak vételessék az ez iránt hozott országos határozat és a hozott törvény.

Egészen másképp lehet és kell is megbirálni majd az 1869. évre beterjesztendő zárszámadást, melynek alapjául az 1868-ki L. törvénycikk által megállapított részletesebb költségvetés szolgál, —hol nem csak a kiadások, de a bevételek is határozottan, szám szerint ki vannak fejezve, hol nem csak a kiadásoknak fejezetei és czimei vannak megállapítva, de az átruházási jog is meg van szoritva az egyes fejezetek és czimek közt — mint azon számadásokat, melyek az 1868-ki XXVIII. törvénycikk értelme szerint nyújtattak be az országgyűlésnek: miután ezen törvény a rendes kiadásokra nézve egyes tárczánkint elosztva csak 16, a rendkívüli kiadásokra nézve pedig 8, tehát összesen véve csak 24 tételt foglal magában, és ugyanezen törvénycikk 7. §-a az átruházást, a fejezetek körén belől, minden egyes miniszteriumnak megengedte.

Végre egészen más megbirálás és határozathozatal alá esik az 1867-ik évi kiadásokról és bevételekről szóló kezelési számadás, miután a meghatalmazás, mely a miniszteriumnak az 1867-ik évre adatott, sokkal szélesebb értelmű volt, és a miniszteriumot az állam jövedelmeinek beszédésénél és a kiadások teljesítésénél ugyszólván nem kötelezte másra, mint némely, csak általánosságban kimondott elveknek megtartására. Tehát a méltányosság azt követeli, hogy a két évről beadott államszámadások eredményeinek megbirálásánál a hozott országos határozat és a hozott törvény szolgáljon zsinórmértékül, mi nevezetesen megkönnyítendi a számadások fölötti határozathozatalról szóló törvényeknek a maga idejében való teljesítését.

A harmadik kérdésnek eldöntése: t. i. lehetséges-e a törvényhozásnak föladatát, ekképen értelmezve, teljesíteni? a főnebb mondottakból önként következik; s miután szélesebb értelmű volt a meghatalmazás, a véleményadás és az államháztartás eredményeire nézve rövidebb idő alatt végezhető be. Engedje meg azonban a t. ház, hogy részletesen szóljak arról, hogy minő irányú határozathozatal igényeltetik az 1867. és 1868-ik évre nézve? és hogy ezen határozat hozathassék, a Justh képviselő ur által indítványozott bizottmánynak az államháztartási kezelés eredményeire nézve, minő tételek iránt kell a háznak véleményét adni?

A mi az 1867-ik évi államháztartás eredményeit illeti: lássuk elébb, mit mond a miniszterium fölhatalmazását tartalmazó országos határozat.

Az 1867-ik évi márczius 2-án tartott 96-ik

KÉPV. H. NAPLÓ 1869. III.

országos ülésben hozott határozat, a képviselőházi jegyzőkönyv 653-ik pontja szerint következőleg szól. (Olvassa:) „Miután azon nehézségek, melyek a teljesen akotmányos kezelésre való rögtöni átmenetet lehetetlenné teszik, egyáltalában meg nem engedik, hogy az adórendszer, mely bővebb megfontolást és hosszabb tárgyalást igényel, azonnal megállapíttassék, s már az 1867-ik évre rendszeres költségvetés terjesztésék elő, és annak folytán az országgyűlés a szükséges adókat megszavazhassa; nehogy addig is, míg ez megtörténhetik, a közigazgatás pénzhány miatt megakadjon: a ház ezennel megbizta és előre meghatalmazza a miniszteriumot, hogy a már ezen évre kivetett adókat s az előbbi évekről fenmaradt és az adózók lehető kimelésével behajtandó hátralékokat Magyar- és Erdélyország területén behajthassa, a közvetett adókat, illetékeket és államegyedáruságokat fön-tarthassa, a begyűlt pénzeket az ország közigazgatási kiadására és az országgyűlésileg megállapítandó közös költségekre fordíthassa, a folyó év lefolyta után azonnal adandó számadás és kölcsönös beszámítás mellett, egy szóval, az ország állami jövedelmeinek beszédéséről, s azok mértékeig az állam szükségeinek pontos fedezéséről saját felelőssége alatt, gondoskodjék, és ezen eljárásában, a mennyire multhatatlanul szükséges, a tényleg fönálló gyakorlati szabályok szerint felelősség mellett eljárhasson.“

Mi volt tehát a föladat? Az, hogy a miniszterium a fönálló gyakorlati rendszer szerint szedje be az adókat s közjövdelmeket, s az állam szükségleteinek, valamint a közös költségeknek pontos fedezéséről, a közjövdelmek mértékéig, gondoskodjék. Annak megbirálásánál, vajon teljesítette-e ésmiképp a miniszterium ezen fölhatalmazás szerinti föladatát, nézetem szerint, négy kérdés merül föl, melyek fölött a kiküldendő bizottságnak véleményt adni, a háznak pedig határozni kell.

Az első kérdés: szedett-e be a pénzügyminiszter más adót és közjövdelmet, mint a melynek beszédésére fölhatalmazva volt? és miután a határozatban az áll, hogy a kivetett adókat behajthatja, könnyü lesz meggyőződést szerezni arról, hogy a miniszterium e tekintetben csak a fölhatalmazás szerint járt el, a mit tanusít a beadott kezelési számadás, melyben csak a tényleg fönállott adók jövedelmei foglaltatnak.

A második kérdés: vajon a kiadások a gyakorlatilag fönálló szabályok szerint történtek-e vagy nem? Hogy ezen gyakorlatilag fönálló szabályok alatt mit kell érteni, azt az 1868-ki X-ik törvénycikk 3-ik §-a világosabban meghatározza, melyben az áll, hogy „a pénzügyminiszter a törvénykezési és közigazgatási költségek fedezésére szükséges összegeket a jelen év

folytán gyakorlatban volt eljárás szerint fogja folyókká tenni.“

Ennélfogva a miniszterium kötelességének ismerte az 1866-ik év végével, még az előbbeni kormányzat által, Magyarország közigazgatási költségeire előirányzott tételeket miniszteriumonkint fölosztani, s azoknak folyóvá tételéről gondoskodni. Az ezelőtt 14 hónappal bemutatott kezelési számadás kimutatója, hogy előirányozva volt Magyarország beligazgatási költségeire összesen 64,684,128 frt, igénybe vétetett pedig: 61,813,155 frt 24 $\frac{1}{2}$ kr.; tehát a számadási eredményekből igen könnyű lesz a bizottságnak véleményt adni arról: vajon az ország beligazgatási költségeinek fedezésénél a miniszterium túllépte-e fölhatalmazását vagy nem? A számadások határozottan azt bizonyítják, hogy a miniszterium nem csak megmaradt annak korlátai közt, sőt még nevezetes összegeket is takarított meg.

Fordulnak azonban elő egyes tételek, melyek az 1867-ki előirányzatban nem foglaltathattak, s melyekre nézve tehát a bizottságnak lesz a föladata, hogy véleményt adjon: vajon a miniszterium ezen tételekre nézve fölmentessék-e, vagy nem?

Igy például nem volt előirányozva a koronázási díj és költségek, melyről azonban törvény rendelkezik; nem volt előirányozva — mert nem is lehetett — az országgyűlésnek költsége, mely 851,497 frt 50 krt tett; nem volt továbbá előirányozva az országház építési költsége, mely 100,854 frt 20 kr-ra ment, mely összegek a megtakarított összegekből földözttettek.

Továbbá kitűnik a számadásból, hogy e főnebb említett fölhasznált összegben a rendes közigazgatási költségek közt fordulnak elő egyes tételek, melyek hasonlókép nem voltak előirányozva, miután az 1867-ki előirányzatban azokról gondoskodni nem is lehetett, de azért a törvényben alapulnak. Ilyen például a miniszterelnökség, melynek költségei 113,969 frt 56 $\frac{1}{2}$ kr-ra mennek, továbbá az ő felsége személye körüli miniszterium, mely 1867-ben 48,315 frt 57 kr-ra került. Azonban mindezen kiadások teljesen indokolhatók, s nem is tartok attól, hogy azoktól az országgyűlés helyeslését megvonná, mert a miniszterium a nyert fölhatalmazásnak korlátait tul nem lépte.

A harmadik kérdés, mely iránt véleményt adni szükséges, vonatkozik a közös költségekre; s engedjen meg Ghyczy képviselő ur, hogy ezen pont iránti nézeteimnek elmondása előtt megjegyzést tegyek azon állítására, melyből azt következteték, hogy az 1867-ki kezelési kimutatás, melyet előterjesztettem, nem is számadás, miután abból 51 millió 386 ezer 978 frt 56 kr

hiányzik. Ha a t. képviselő ur, mint fölteszem, beszédemet végig olvasta, figyelmét bizonyára nem kerülte ki, hogy ezen összegről is szóltam. Engedje meg, hogy akkori szavaimat idézzem: „mint már több ízben említém, a közös költségek fejében ez év folytán beszolgáltatott összegekre nézve a végleges számadás még nincs megállapítva; azonban a magyar miniszteriumnál vezetett contocurrens sommázata a következő számokat mutatja fel stb., s a beszéd folyamában elősorolom mindazon tételeket. Azt tehát állítani nem lehet, hogy a miniszterium az összes évről kezelési eredményét a háznak be nem jelentette volna.

Vizsgáljuk tehát, hogy a közös költségekre nézve hozott országos határozat mit rendel? (Olvasza:) „Az országgyűlésileg megállapítandó közös költségekre fordíthatja az év lefolyta után azonnal adandó számadás és kölcsönös beszámítás mellett.“ Szükséges ennélfogva, hogy a bizottság azon számítási módot, melyet a miniszterium a közös költségek fedezésére nézve 1867-ben követett, jelentésébe felvegye, arról véleményt adjon, melynek alapján a ház felette határozzon. Ezen határozat annyival inkább szükséges, miután az országos határozat szószerinti értelme nem teljesített, mint a közös költségek iránti kiegyezés, csak az 1867-ik évről végével, tehát oly időben keletkezett, midőn a számadási év már közel állott a befejezéshez. E tekintetben a miniszterium következőleg járt elő: fölvette azt, mennyi volt azon összeg, mely az 1867-ik évi előirányzat szerint Magyarország összes bevételeiből saját beligazgatási költségeinek levonása után a közös költségek fedezésére maradt volna, melyekhez az 1867-ik évben a legfelsőbb udvartartás költségei is számítottak.

A miniszteriumnak ezen eljárását még az 1868. évi október 2-án tartott előterjesztésemben bővebben indokoltam. A fölvevett alap szerint, miután az összes bevételek előirányozva voltak 112.468,463 frttal, a saját beligazgatási költségek pedig 64.684,128 frttal, a közös költségekre 47.784,335 frtnak kellett volna maradni. Tagadhatatlan, úgy hiszem, hogy eljött az ideje már annak, hogy ezen összeg beszolgáltatása iránt a bizottság véleményt adjon és az országgyűlés határozatot hozzon.

A negyedik fontos kérdés, mely a vizsgálat tárgyát képezi, az: vajon az országos határozat értelme szerint többet költött-e a miniszterium, mint a mennyi a közjövödelmekből befolyt vagy nem? miután a határozat értelme szerint csak azok mértékéig volt kiadások tételére felhatalmazva.

E tekintetben az árszámadás azt mutatja, hogy Magyarország saját költségeit levonva, maradt a

beadott kimutatás szerint 51.386,979 ft 56 kr, egy 39,587 frt 19 krt tevő, számítási hibán alapuló különbözetnek kiigazítása után, mely összegből a közös költségek fődözésére beszolgáltatott 47.784,335 frt, és így összesen átmegy az 1868-ik év számára, mint számadási többlet, tehát mint aktív vagyona az államnak 3.602,644 frt 56 kr.

Ugy hiszem tehát, t. ház, hogy fentartva az alakítandó főszámvévőszék által teljesítendő után-számítást, az okmányokra való betekintést s a legkisebb részletekig menő számtani vizsgálatnak megtételét, — minek kedvező eredménye egyébiránt annyival inkább látható biztosan előre, miután az 1867-ki államszámvitelt — mint ezt a kezelési eredmények beterjesztése alkalmával megemlítettem — a bécsi legfőbb számvévőszék ellenőrizte, és a kezelési kimutatás ezen legfelsőbb számszék adatai alapján állított össze — a kiküldendő bizottságnak nem lesz nehéz az 1867-ik évi számadásokat rövid idő alatt megvizsgálni, és azokról a háznak jelentést tenni, s így teljesíteni azt, minek már 1868-ban kellett volna megtörténni.

Hogy azonban a kiküldendő bizottság teljesen tájékozva legyen, van szerencsém a bécsi legfőbb számvévőszéknek 1867-ik évre készített zárszámadását bemutatni, melyre nézve megjegyzem, hogy a számítási alapot, melyet a legfőbb számszék némely tételre nézve, különösen a közös költségekre beszolgáltatott összegekre nézve fölvetett, el nem ismerhetem, s az 1867-iki zárszámadásnak eredményeit véglegesen csak is a közös követelések és tartozások iránti tárgyalások befejezése után lehet összeállítani. Ugyan is, eltérő a számítási alap, melyet a legfőbb számvévőszék fölvetett attól, melyet én az országos határozat értelmében fölvenni kötelességemnek tartottam. Részemről az 1867-iki előirányzatot tartottam irányadónak, holott a legfőbb számvévőszék által összeállított zárszámadás a valósággal befolyt és kiadott összegeket vette tekintetbe. Ennélfogva, midőn az általunk 1867-re a közös költségek fejében beszolgáltatott összeg nem tette többet 47 millió 784 ezer frtnál a zárszámadásokban 49 millió 168 ezer frt mutatnak ki: ennélfogva egy millió 383 ezer 665 frtra menő különbség mutatkozik. Egyébiránt minden adat rendelkezésére áll a bizottságnak, hogy adhat az iránt véleményt, mi a lényeges, t. i. hogy a miniszterium az 1867. évre miképen felelt meg az államháztartás kezelése iránt hozott országos határozatnak?

A mi az 1868. évi zárszámadásokra vonatkozó munkálatát illeti, a bizottságnak az eredmények megítélésénél irányadó más nem lehet, mint az 1868-ki XXVIII. törvényczikk, mely az

1868-ik évi költségvetésről szól. Ezen törvény felhatalmazza a miniszteriumot az 1868-ik évre, hogy azon év január 1-jétől december 31-éig a magyar korona országai rendes kiadásaira 99.536,500 frtot és 40 krajczárt; rendkívüli kiadásaira pedig 30.981,800 frtot fordíthat, még pedig ugyanezen törvényczikk 7. §-a szerint; az átruházás sem a rendes, sem a rendkívüli kiadásoknak a 2. §-ban elősorolt fejezetei közt meg nem engedhető. Tehát a törvényes kötelesség teljesítése, mely a miniszterium elé volt szabva, attól függ, hogy a 2-ik §-ban kijelölt előirányzatot, mely áll a rendes kiadásoknál 16, a rendkívüli kiadásoknál 8, tehát összesen 24 tételből, megtartotta-e a miniszterium vagy nem? és ha meg nem tartotta, mik voltak az okok, melyeknél fogva az előirányzat egyik vagy másik fejezeti tétele megtartható nem volt. Ezen 7-dik §. teljes jogot adott minden egyes miniszteriumnak a megszavazott összeg erejéig, a fejezetek körén belül, a szükséges kiadások megtételére. Tehát: miután a zárszámadás beterjesztett, melyben minden egyes kiadási tétel részletesen van elősorolva, a kiküldendő bizottságnak nem szükséges részletes vizsgálatba ereszkedni, s az országgyűlésnek is a fölött kell határozatot hozni, hogy a valóságos kiadások megfelelnek-e az 1868-ki XXVIII. törvényczikk 2. §-ában elősorolt tételeknek. És kérdem, oly nehéz és hosszú időt igénylő föladat-e az, hogy — fentartva mindig az egyes tételek utólagos szám szerinti megvizsgálását — a bizottság a fölött tegyen vizsgálatot s adjon véleményt, vajon a törvény rendeletei mind a 24 tételre nézve — mert többre a miniszterium keze megkötve nem volt — megtartattak-e vagy nem? Megvallom, ennek teljesítésére nézve semmi nehézséget sem látok, miután az összes 24 tételből csak 7 tételnél fordul elő túlkiadás, még pedig 6 a rendes kiadásnál, 1 a rendkívülinél, sőt ha a törvény mikénti teljesítése fölött a t. ház maga kívánná megtartani a vizsgálatot: én igen rövid idő alatt képes vagyok elmondani azon különbségeket, melyek a megszavazott törvény és a beadott számadások között előfordulnak.

Talán már nagyon is fárasztottam a tisztelt házat, (*Halljuk!*) de egyébként is alkalmam lesz, úgy hiszem, mindazon aggodalmakra, és talán a számítások nem kellő alapokon történt összehasonlításából folyó hibákra nézve, melyeket a tisztelt előttem szolt képviselő ur felhozott, a szükséges felvilágosítást részletesen megadni, akár a bizottság előtt, akár akkor, midőn a ház ezen ügyet tárgyalni fogja.

Engedje meg a t. ház, midőn előadásomat berekesztem, a tisztelt barátom Justh József által beadott indítvány mellett felhozandó legfon-

tosabb érveként idézni Ghyczy képviselő urnak 1866. február 15-én tartott igen jeles beszédéből néhány szót, melyeket ma is teljesen igazaknak tartok, s különösen a mai szönyegen forgó tárgyra alkalmazhatóknak vélek, a hol azt mondja: *(Olvassa:)* „Ne is adja a mindenható, hogy a törvény szentségének tisztelete, mely minden szabad nemzetnek s köztük a mienknek is mindig kiváló sajátja, valaha kihajjon a nemzetből“; *(Igaz! a bal oldalon)* és épen azért, mert mindnyájunknak kell óhajtanunk, hogy a törvények iránti tiszteletnek érzete a nemzet szívében mennél erősebb gyökeret verjen; minthogy a jelen kérdésre nézve találkozunk a törvények határozott és világos rendeletével, mely alól fölmenteni magunkat nem lehet, és miután ezt elérhetőnek vélem, azon indítvány által, melyet Justh képviselő ur tett, azt magam részéről is elfogadom. *(Hosszas éljenzés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Ezen igen elvont tárgyú beszédek után öt perczre felfüggesztem az ülést. *(Helyeslés.)*

(Öt percznyi szünet mulva:)

Zsedényi Ede: A tisztelt ház meg fogja engedni, hogy mint a pénzügyi bizottság tagja, annak véleménye mellett felszólalhassak, melynek lényegét összes tagjai egyhangulag pártolván, egyedül az indokolás kiegészítése céljából adatott be a külön vélemény. Meggyőződésem szerint az államháztartás helyes méltánylásának fősúlya abban fekszik, hogy a bevételek és kiadások összege részletesen szétszedessék, és így önmagunknak s ez által az egész hazának számot adhassunk az állampénzek tetteges hova fordításáról, s ezen megbirálásnál a fődolog nem a somma, mely évenként az állampénztárakon átfut, de azon arány, mely az állam által eszközölt eredmények és azon pénzmennyiség közt létezik, melyet az állam különböző célok elérésére fordít. Ezen szempontból kiindulva, az 1848. évi III. törvénycikk azon rendelete, hogy a miniszterium az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás s illetőleg jóváhagyás végett évenként az alsó táblánál bemutatni köteles, nem köti meg a képviselőház kezét annyira, hogy ezen megvizsgálás módja iránt belátása szerint ne rendelkezessék. *(Élénk helyeslés bal felől.)* A megvizsgálásnak azon részével, miszerint a bevételek és kiadások összege az egyes positiók szerint szétszedetvén, tüntessék ki a megszavazott pénz törvényes alkalmazása, magát a képviselőházat terhelni nem lehet, ez csakis e célra kizárólag rendelt szakférfiaknak a dolga. *(Helyeslés bal felől.)* Vajon azonban egy részről a budget átlépése, más részről más positióknál a megszavazott hitel fel nem használ-

lása helyes arányban áll-e azon előnyökhöz, melyeket az illető miniszter ez által elérni kívánt, ennek megbirálása igen is magát a képviselőházat illeti; de ezt elébb nem teheti, mintsem a bevételek és kiadások positióinkinti szétszedése meg nem történt. *(Helyeslés bal felől.)* Így p. o. az 1868-ik évi államkötségvetésről szóló XXVIII. törvénycikk 5-ik szakaszában azt rendeli, hogy az ez évben fölvetett vasuti kölcsönből utalványoztatik 16.550,000 forint. A számvevőszék össze fogja állítani a számadásokban előforduló azon költségeket, melyek a kérdéses kölcsönből fedeztettek; meg fogja mondani, hogy a bevételek szerint mennyi tétetett folyóvá a kölcsönből; ki fogja jelölni azon vasutakat, melyeknek építésére fordított; de az iránt, vajon a folyóvá tett összeg a szükséges takarékossgal és helyesen alkalmaztatott-e? mily arányban áll a kiadás mennyisége a teljesített munkához? a felett a képviselőház ítél, de ezt elébb nem teheti, mintsem tudná, hogy ezen vagy más vonalra mennyi költetett. *(Helyeslés a bal oldalon.)* Eddig azt sem tudjuk, a tavaszi miniszteri jelentés daczára, hogy mennyibe került ezen kölcsön, mennyi fizettetett be tetteg, és ezen összegek mennyit kamatoznak?

A tisztelt ház az 1848-ki zárszámadást nem megvizsgálás, de kirekesztőleg véleményadás végett utasította a pénzügyi bizottsághoz, és ez által is bizonyította, hogy épen a megvizsgálás módja iránt véleményt hallani kíván. Legjobb ismerete és meggyőződése szerint oda nyilatkozott, hogy a számadásnak a legfőbb számszék általi részletes meghányása nélkül, a képviselőház azt nem vizsgálhatja és így jóváhagyást sem mondhatna: mert a pénzügyi bizottság nem magyarázható az 1848-iki III. törvénycikket vagy az 1867-ki X. törvénycikket, sem oda, hogy az alsó tábla mint számvevőszék szerepeljen, sem oda, hogy pusztá kimutatások vagy számadási kivonatok alapján határozatot hozhasson. Minden polgárnak joga van azt követelni, hogy azon pénzek feletti számadás, melyek közadó utján az állampénztárakba folynak, legszigorúbban tárgyalassék és megbiráltassék, ezen jognak az 1848-iki III. törvénycikk határozott kifejezést ad; én a törvény hatását mint képviselő tetteg meg nem akarván semmisíteni, csakis a pénzügyi bizottság véleményét fogadhatom el. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Várady Gábor: T. képviselőház! Igazat kell adnom az igen t. pénzügyminiszter urnak abban, midőn azt mondotta, hogy a jónak sok tekintetben igen nagy ellensége a jobb, és ezzel kapcsolatban elismerte azt, hogy Ghyczy Kálmán t. barátom javaslatja jobb mint az, a

melyet Justh képviselőtársam benyújtott. (*Helyeslés balról.*)

Hanem engedje meg a t. pénzügyminiszter ur, hogy hozzá tegyem, (*Halljuk!*) miszerint a jónak van egy nagyobb ellensége: a ros. Én Justh képviselőtársam javaslatát rosznak tartom. Rosznak tartom pedig három okból: mert ezen javaslat ellenkezik magamagával, ellenkezik a törvénnyel, ellenkezik ezen háznak minden ide vonatkozó határozatával. (*Halljuk!*)

Ezen javaslatban egy hét tagu bizottság — még csak nem is szakbizottság — hozatik javaslatba, hogy az 1867-ik évi bevételekről és kiadásokról szóló kimutatást, és az 1868-ik évi zárszámadásokat tárgyalás alá vegye; és ezen kívánságnak indokolására hivatkozik az 1848-ki III. törvénycikk 57. §-ára, hivatkozik az 1867-ik évi X. törvénycikkre, és hivatkozik a háznak 1867. évi márczius 2-án hozott határozatára.

Az 1848. évi III. t. cz. 3. §-a a számadások megvizsgálásáról szól, bárminő kimutatásnak tárgyalása sehol ezen törvényben elő nem fordul.

Ugyanigy szól az 1867-ki X. törvénycikk, mely az 1868. IV. törvénycikk gondolom 6-ik §-ának módosítását tartalmazza. Az 1867. martius 2-án hozott határozata e háznak az igen t. pénzügyminiszter ur által részben felolvasztott; azonban miután ő azon határozatnak csak egyik, t. i. az ő nézetének megfelelő részét hang sulyozta, engedje meg a t. ház, hogy én is külön hangsulyozzam azon határozatnak végső részét, mely így szól: „A begyűlt pénzeket az ország közigazgatási kiadásaira s az országgyűlésileg megállapítandó közös költségekre fordítja a folyó év lefolyása után azonnal adandó számadás és kölcsönös számítás mellett.“ Méltóztassanak most itélni, hogy minő joggal hivatkozhatik az előttünk fekvő határozati javaslatban Justh képviselő ur azon határozatra, melyben az ő javaslatának semmi nyoma.

Valóban, t. ház, kellemetlenül hat rám, midőn egy ily nagyfontosságú ügyben beadott határozati javaslatban, melyet, ugy látszik, a ház egy része pártolni kíván, a törvénynek és a ház határozatainak valóságos értelme mistifikál-tatik. (*Óh! jobb felől.*)

Azonban ellenkezik Justh képviselő ur határozati javaslata magával a törvénnyel, mert mint már több izben elmondatott, a törvényben mindenütt rendes számadásokról van szó és csak ilyen számadások képezhetik a megvizsgálás tárgyát, nem pedig oly kimutatások, melyekre nézve a pénzügyminiszter ur sem mondotta, hogy azok rendes számadások értékével birnak, de nem is mondhatta azt, mert különben nem pártolhatná Justh képviselő nr határozati javaslatát, mely 1867. évre nézve csak kimutatásos-

kat kíván megvizsgálni. De leginkább ellenkezik ezen javaslat a t. ház mult évi október 2-án hozott határozatával, a mely határozat az 1869-ki költségvetés előterjesztésének szüksége felett folyt tárgyalás alkalmával hozatott, s így szól: „Az 1869-ki költségvetést, az 1867-ik évi államszámadásokkal (tehát nem kimutatásokkal) egyetemben mielőbb terjeszse a miniszterium a ház elé.“

És itt megjegyzem, hogy azon tétel, hogy t. i. az 1867-iki államszámadásokkal egyetemben terjesztessék elő a költségvetés, az ellenzék részéről, név szerint pedig gr. Ráday László képviselő barátom által tett módosítvány következtében ékeltetett be, miután a t. ház azt egyhangulag elfogadta. A kormány; a pénzügyminiszter ur elismerése szerint is a ház e határozatának mostanig sem tett eleget: nézetem szerint tehát nincs a javaslatnak, és nem is lehet más célja, mint az 1867-ik évre beterjesztett kimutatásokat illetőleg, legalább ez idő szerint felmentést adni a pénzügyminiszternek. Ha én e javaslat ezen inteniójára nézve legkisebb kétségben lettem volna is, tökéletesen meggyőződtem engem arról pénzügyminiszter ur, ki egész ünnepélyességgel kijelentette, hogy ő erre nézve absolutoriumot kíván. (*Nem áll! jobb felől.*) Nem azt értem t. ház, hogy ma, hanem, hogy e héttagú bizottság előterjesztése után kívánja az absolutoriumot.

Azonban e javaslatnak sokkal fontosabb része az, mely az államszámvevőszékre vonatkozik. Két törvényjavaslat van az államszámvevőszék felállítására nézve, a t. ház illetőleg, a pénzügyi bizottság előtt: és ime! a helyett, hogy e törvényjavaslatok tárgyalása sürgettetnék, mielőtt tárgyalása megtörtént volna, már az államszámvevőség hatásköre bizonyos teendőkre nézve megszabatik, és igen szűk marokkal, kisebb körre szorittatik. Kétségtelen igaz, hogy azon teendők is, melyek a javaslatban foglaltatnak, az államszámvevőség jogai és kötelelességei közé tartoznak. Azonban, ha egy önálló, egy független államszámvevőséget akarunk létesíteni, akkor ezen államszámvevőszéket nem csupán a javaslatban foglalt kötelelességek és jogok illetik meg, nem csupán az, hogy a számtételeket vizsgálja meg, és hogy az előterjesztett adatokat egymással egybe hasonlítja; hanem van hatáskörének egy sokkal fontosabb része, melyet a javaslat gondosan elhallgat: az t. i. hogy megbírálja, hogy az illető miniszteriumok a nyert meghatalmazvány vagy a megszavazott költségvetés korlátait mennyiben lépték át, vagy mennyiben maradtak meg azon korlátok között. Ezek szerint ezen javaslatnak, ha elfogadtatnék, nem volna más következménye, t. képviselőház! mint, hogy a felállítandó számvevőség életbe léptetése előtt, annak hatásköre, annak legnevezetesebb joga megnyirbáltatnék és

megcsonkíthatnák. Valóban itt van helye, hogy pénzügyminiszter ur nyomán ismételve hivatkozam én is Ghyczy Kálmán tisztelt barátomnak 1866-ban tett azon nyilatkozatára, hogy vajha ki ne oltatnék ezen hon polgárai kebeléből a törvény iránti tisztelet: mert ha ezen intés valamely esetben alkalmazható, alkalmazható különösen akkor, midőn Justh képviselő urnak a törvénynyel és a ház határozataival ellenkező javas-

latát elvettetni kérem, és midőn Ghyczy Kálmán barátom javaslatát a t. háznak elfogadás végett ajánlom. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Még igen sok szónok van felírva és a vita fárasztó; úgy hiszem tehát, folytatását a jövő ülésre tehetnők át. *(Helyeslés.)*

Az ülés végződik délután 1³/₄ órákor.

76. országos ülés

1869. november 29-dikén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Az utolsó szavazás eredménye kihirdettetik. A mentelmi bizottság jelentést tesz Román Sándor esetéről. A kormány törvényjavaslatot nyújt be a tőzsdebiróságról; felel továbbá Simay Gergely interpellációjára az erdőmivelés érdekében, Fejér Miklósséra a hatvan-szolnoki vasut iránt; végre Zichy Nándor gr., Vukovics Sebő és Miletics Szvetozáréra a dalmát eseményekről, s mind három válaszáat tudomásul veszi a ház. Az 1868-dik évi zárszámadás megvizsgálása iránt a tárgyalás tovább foly.

A kormány részéről jelen vannak: Eötvös József b., Festetics György gr., Gorove István, Mikó Imre gr.; később Bedekovics Kálmán, Horvát Boldizsár, Lónyay Menyhért.

Az ülés kezdődik d. e. 10¹/₄ órákor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Mihályi Péter jegyző *(olvassa a november hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, hitelesítve van a jegyzőkönyv.

Van szerencsém bemutatni Pest megye közönségének kérvényét, melyben a Buda város közönségének, Fiume városnak Magyarországhoz leendő visszacsatolása iránti kérvényét pártoltatni kéri.

Ugyancsak Pest megye közönsége Liptó megye közönségének azon kérvényét, mely a kolostorok és zárdák eltörlését sürgeti, egész terjedelmében nem pártolja ugyan, mégis arra kéri a képviselőházat, miszerint a hazában található zárdák és szerzetek ügyét illetőleg, a mai kor-szellemhez képest, mielőbb törvényt alkotni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Vas megye közönsége a törvénykezési és egyéb újítások közül tett rendkívüli kiadások tekintetéből, az 1869-ik évi költségvetésökből belügyminiszteri rendelet folytán történt 8 százalékos levonás pótlására belügyminiszter urat felhatalmaztatni kéri.

Borsod megye közönsége egy, a Rimavölgyön Bánrévétől Ozdon át Nádasdig kiépítendő vasut vonalt engedélyeztetni kéri.

Deák Ferencz pest-belvárosi képviselő benyújtja Torda város közönségének kérvényét, a bíróságok szervezésénél Torda városában felállítandó törvényszék tárgyában.

Tisza Kálmán képviselő beadja Szekulics István volt honvéd-ezredesnek kérvényét, melyben legalább a nyugdíj s a nyugdíjazást illetőleg kiadott legfelső rendelet napjától, azaz 1868. aprilis 25-től számítandó azon járulékok élvezetében, melyben a cs. k. tiszték is részesülnek, leendő helyezettésért esedezik.

Mindezek a kérvényi bizottsághoz foguak utasíttatni.

Varró Sámuel: Van szerencsém a t. háznak bemutatni Mészáros János kis-ujszállási szijgyártó mesternek kérvényét, melyben az általa a kormány részére 1849-ben kiszolgáltatott 25 nyereg árának kifizettetését kéri.